

Kirjailijan kuva 1900-luvun kirjeenvaihdossa

Aino Kallaksen ja Friedebert Tuglasin kirjeiden tarkastelua

Liivika Virtanen

Pro gradu -tutkielma

Kevät 2016

Suomen kieli ja kulttuuri

Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja

pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Suomen kielen, suomalais-ugrilaiden ja pohjoismaiden kielten ja kirjallisuuden laitos	
Tekijä – Författare – Author Liivika Virtanen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Kirjailijan kuva 1900-luvun kirjeenvaihdossa. Aino Kallaksen ja Friedebert Tuglasin kirjeiden tarkastelua			
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen kieli ja kulttuuri			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Kesäkuu 2016	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 56
Tiivistelmä – Referat – Abstract Tämä työ edustaa kirjeiden tutkimusta. Tutkimuksen kohteena on kaksi kirjailijaa ja kääntäjää. Työssä tarkastellaan Aino Kallaksen ja Friedebert Tuglasin kirjeenvaihtoa ja selvitetään millaista oli kirjailijan työ 1900-luvulla. Pääasiallisena tutkimusaineistona käytetään Kallaksen ja Tuglasin kirjeitä, jotka ovat peräisin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistosta. Kirjeet on kirjoitettu vuosina 1909–1942. Tutkimuksessa hyödynnetään hermeneuttista lähestymistapaa, ja sen avulla pyritään ymmärtämään Kallaksen tuotannon syntymiseen liittyviä kysymyksiä. Kallaksen kirjailijakuvan selventämiseksi käytetään kirjeiden lisäksi hänen henkilöarkistonsa materiaalia ja päiväkirjoja. Tutkimus koostuu yhdeksästä luvusta. Työn alussa kuvataan kirjeiden hyödyntämisen tapaa historian tutkimuksessa, johon myös tämä tutkimus kytketään. Sen jälkeen esitellään tutkimuksen kohteena olevat kirjailijat ja heidän taustansa. Luvussa neljä esitetään tutkimuksen lähestymistapa ja tutkimuskysymys. Seuraavissa luvuissa tuodaan esille tutkimuksen tavoite, joka syventää ymmärrystä Kallaksesta kirjailijana. Kuudennessa luvussa esitellään aikaisempia tutkimuksia ja käsityksiä Aino Kallaksesta ja hänen tuotannostaan. Seitsemännessä luvussa tuodaan esille arkistotutkimuksen luonne ja esitellään henkilöarkistot. Kahdeksannessa luvussa siirrytään Kallaksen ja Tuglasin kirjeisiin, joita tutkitaan osana Kallaksen henkilöarkistoa. Laajan aineiston takia Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihto on jaettu kolmeen kauteen, jotka ovat kirjeenvaihdon alkuvuodet, Kallaksen Lontoon vuodet ja yhteistyön katkeamisen jälkeinen aika. Työn päätösluvussa kootaan yhteen analyysin tulokset. Tutkimuksessa osoitetaan, että Aino Kallas ja Friedebert Tuglas ovat kulttuurihistoriallisia henkilöitä. Työssä esitetään, että Kallas haaveili kirjailijan ammatista jo lapsena ja työskenteli koko ikänsä suunnitelmallisesti. Kirjeenvaihdon analyysin perusteella todetaan, että Tuglas ei ollut ainoastaan Kallaksen teostensa kääntäjä vaan hän huolehti Kallaksen tuotannon julkaisemisesta kokonaisvaltaisesti. Tuglasilla oli ratkaiseva rooli Kallaksen tuotannon Virossa tunnetuksi tekemisessä. Tuglas sai puolestaan Kallaksen tuotannosta uutta aineistoa Looming-aikakauslehteen. Kirjailijoina molemmat osapuolet hyötyivät toistensa töistä ja heidän kirjeenvaihtonsa oli alusta lähtien hyvin ammattimaista. Viron kieliuudistukset ja käsikirjojen korrehtuurit olivat koko kirjeenvaihtoa läpäiseviä teemoja.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kirjetutkimus, kääntäminen, korrehtuurit, kieliuudistukset, julkaiseminen			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Suomen kielen, suomalais-ugrilaiden ja pohjoismaiden kielten ja kulttuurien laitos			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

SISÄLLYS

SISÄLLYS	1
1. Johdanto	2
2. Kirjeet historiantutkimuksessa	3
3. Kaksi kirjailijaa	7
3.1 Aino Kallas ja Krohnien suku	8
3.2 Kallaksen kääntäjä ja kirjailija Friedebert Tuglas	11
4. Tutkimuksen lähestymistapa ja tutkimuskysymys	13
5. Tutkimuksen tavoite ja -aineisto	15
6. Aikaisempia tutkimuksia ja käsityksiä Aino Kallaksesta ja hänen tuotannostaan	16
7. Arkistotutkimuksen luonne	20
7.1 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto	20
7.2 Aino Kallaksen arkisto	21
7.3 Friedebert Tuglasin arkisto	21
8. Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihto	22
8.1 Kirjeenvaihdon alkuvuodet	22
8.2 Kallaksen Lontoon vuodet ja Tuglasin <i>Looming</i>	31
8.3 Kun yhteistyö on katkennut	46
9. Loppupäätelmiä	48
LÄHTEET:	52
Aineistolähteet	52
Kirjallisuuslähteet	52
Verkkolähteet	56

1. Johdanto

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Aino Kallaksen (1878–1956) ja Friedebert Tuglasin (1886–1971) kirjeenvaihtoa. Aino Kallas on kirjailija, jota pidetään sekä suomalaisena, että virolaisena kirjailijana, mutta hänen kirjailijanuransa on poikkeuksellinen sen ajan suomalaisiin ja virolaisiin kirjailijoihin verrattuna kun hän kirjoitti. Ongelma koskee koko 1900-luvun historiaa, jonka takia Kallasta tulkitaan sekä Suomessa, että Virossa eri tavalla. Ensi sijassa Kallasta on tulkittu hänen elämänhistoriansa ja tuotantonsa kautta. Sitä vastoin tämä tutkimus kytkeytyy kirjeiden tutkimuksen piiriin. Kirjeenvaihto Friedebert Tuglasin kanssa tarjoaa uuden näkökulman Kallas-tutkimukseen, sillä Tuglasin vastauskirjeitä Kallakselle tietääkseni ei ole aikaisemmin tutkittu.

Tämä tutkimus on jatkoa kandidaatintutkielmalleni, jossa tarkastelin yksipuolisesti Kallaksen kirjeitä Tuglasille ja käsittelin kääntämiseen liittyviä kysymyksiä. Kääntäminen on työtä, joka on näkymätöntä, sillä yleisölle tulee tutuksi teoksen tekijä, eikä kääntäjä. Tässä tutkimuksessa on tarkoitukseni laajentaa kandidaatintutkielmani aihetta ja tuota esille myös Tuglasin vastaukset Kallakselle ja tutkia kirjailijan työtä kokonaisvaltaisemmin. Itse asiassa päätin jo kandidaatintutkielmani vaiheessa jatkaa kirjeenvaihdon tutkimista, koska siinä on kaksi osapuolta. Tarkoitukseni on selvittää, mitä Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihto paljastaa kirjailijana toimimisesta 1900-luvun alussa, sillä molemmat kirjeenvaihdon osapuolet ovat sekä kirjailijoita, että kääntäjiä.

Kääntäjän ammatti on epäkiitollinen siinä mielessä, että kääntäjä jää tekijän varjoon, mutta Tuglas on poikkeustapaus. Hänet tunnetaan Virossa omista teoksistaan ja sitä kautta muuttunut klassikoksi. Tuglasin henkilöön liittyy historiallinen tausta, jota esittelen kappaleessa Kallaksen kääntäjä Friedebert Tuglas. Kallas kirjoitti teoksensa suomeksi. Puolestaan hänen tuotantoonsa liittyvät aiheet ovat virolaisia ja vakiintuneet suurimmaksi osin aikaisempaan ajanjaksoon, kun suomen ja viron kirjakieli on luotu. Kandidaatintutkielmassani totesin, että Kallas oli hyvin tyytyväinen Tuglasiin kääntäjänä ja kiitollinen hänen työstään, vaikka 1900-luvun alussa viron kirjakieli ei ollut vielä vakiintunut. Sen takia haluan käsitellä Tuglasin osuutta Kallaksen teoksien syntymiseen.

2. Kirjeet historiantutkimuksessa

Kirjeitä on kirjoitettu kautta aikojen. Varsinkin käsin kirjoitetut kirjeet ovat osa kulttuurihistoriaa. Historiantutkimuksessa tunnettujen henkilöiden kirjeet ovat tärkeitä lähteitä. Yhtä lailla tuntemattomien henkilöiden kirjoittamat kirjeet ovat kulttuurihistorian kannalta arvokkaita.

Pekka Vartiainen (2002) mukaan Euroopassa ensimmäiset naiskirjailijat julkaisivat tekstejensä kirjeinä. Saksassa Sophie La Rochen kirjoittama kirjeromaani *Gesichte des Fräulein von Sternheim* ilmestyi vuonna 1771. Kirjeiden lisäksi naiset kirjoittivat päiväkirjoja, muistelmia sekä autobiografioita, joissa kirjoitettiin lähinnä arkiasioista. Sophie La Rochen lapsenlapsi Bettina Brentano (1785–1859) loi kirjoitustyylin, joka oli sekoitus fiktiota ja faktaa. Berntano kävi kirjeenvaihtoa monien historiallisten henkilöiden kanssa. (Vartiainen 2002: 177–178).

La Rochen esimerkki osoittaa, että kirjailijat, kriitikot sekä esseistit ovat eritoten jo pelkästään ammattinsa takia kirjoittaneet runsaasti kirjeitä. Myös Kallas ja Tuglas kirjoittivat ensimmäisen maailmansodan¹ aikana kirjeitä. Kallaksen kirjeenvaihtoon Helmi Krohnin ja Ilona Jalavan kanssa sisältyvät vuodet sekä ensimmäisen, että toisen maailmansodan ajalta. Historiasta tiedetään, että ensimmäisen maailmansodan vaikutukset ovat Virossa ja Suomessa erilaisia. Silloin Viron olosuhteet olivat hyvin levottomia ja Kallas oleskeli pitkiä aikoja Suomessa. Vuonna 1917 Viro sai väliaikaisen itsehallinnon, mutta itsenäisyyden alkuaikoina väliaikaishallituksen oli toimittava maan alla ulkomaanavustuksen avulla, jonka yksi toimipaikoista oli Helsingissä. Vuonna 1918 Oskar Kallas nimitettiin Viron ensimmäiseksi lähettilääksi Suomeen uhrattuaan tiedemiehen uransa, sillä hänelle oli tarjottu samanaikaisesti myös yliopiston rehtorin virkaa. (Kallas 1989: 7–8; 41).

Sodan ajan olosuhteita kuvastaa Kallaksen (AK 17.9.1918) kirje siskollensa, Helmi Krohnille:” Elämämme täällä menee niin kuin se nykyisissä oloissa voi mennä. Lähden

---

¹ Ensimmäinen maailmansota käytiin vuosina 1914–1918.

parin viikon päästä esitelmämatkalle virolaisiin kaupunkeihin, jos saan matkaluvan, joka tapauksessa esiinnyn Tartossa.” (Kallas 1989: 38).²

Hyvin tavallista oli, että kirjailijat ovat vuosikymmeniä olleet keskenään kirjeenvaihdossaan ja säilyttäneet saamiaan kirjeitä, mutta Ilari Taskisen (2015) esittää, että sota-ajan kirjeet ovat erityislaatuista. Sotavuosina kirjeiden kirjoittamisella oli toisenlainen tehtävä kuin rauhan aikaisella taiteilijoiden kirjeenvaihoilla. Taskinen tarkastelee sota-ajan kirjeitä symbolisesta näkökulmasta ja väittää, että sota-ajan kirjeillä on korostuneesti yhteydenpidon merkitys. Kirjeiden sisällöllä ei ollut niin suurta merkitystä kuin viestiltä rintamalta, sillä kirje viestitti ensisijaisesti hengissä olosta. Taskisen mukaan sotavuosina kirjeitä kirjoittivat eri kansanryhmissä ja tehtävissä olevat ihmiset, mutta sotilaat odottivat postia hyvin jännittyneinä. ”Kuka ei saanut postia, oli hyvin pettynyt.” (Taskinen: 2015, 29).

Taskinen (2015) korostaa, että sodan aikana kirjelähetysten määrä moninkertaistui itsenäisyyden aikaan verrattuna sen takia, että kirjeenvaihdolla oli silloin erityisesti perheenjäsenten yhteydenpidon rooli. Sota-ajan kirjeissä tulee esille kirjoittajien kirjoitustaidon kirjavuus ja monien sotilaiden kohdallaan kirjakielen puutteet. Joskus kirjoittamiseen ei ollut edes tarvetta ennen sotaa, kuten seuraavassa kirjeessä ilmenee:

manantaina. Heinä Kutu. Kaksikymmene, toinenpäivä (-41)
terveiset.tältä.mistäennki.ei ole.mutettu.eikä tietä.koska.mutetan.kitosija.
paljon.sitä.kortista.jonka.pyhänä sain.oli.haushaa.kunsai ensikerran.
jotäin. tietä sano. aunele.kitosija.sitäkortista.jonka.
lauantaina.sain.³

Taskisen (2015) mukaan sota-ajan kirjeiden tutkijan on lähestyttävä kirjeitä eri tavalla, kuin muistelmien ja romaanien kirjoittajien kirjeisiin sillä sota-ajan kirjeet lähestyvät sisällöltään puhuttua kieltä. (Taskinen 2015: 25–26). Taskinen väittää, että sota-aikana lähetettiin kenttäpostissa yli miljardi kirjettä. Jatkosodan aikana kirjoittaminen oli sen verran yleistä, että siitä tuli säännöllinen toiminta. (Taskinen 2015: 12–18).

---

² Vuoden 1918 Aino Kallaksen esitelmämatka koski Lydia Koidulan elämäkertaa. Sen toteuttaminen oli sodan ajan olosuhteissa vaikeaa, sillä miehitysolojen takia hän tarvitsi lupia. Kallas esiintyi Pärnussa, Viljandissa, Paidessa, Tartossa ja Tallinnassa. Sotatilanteen takia esiintymiset Vörossa ja Valgassa eivät onnistuneet. (Kallas, Riitta (toim.)1989: 279). Kallakselta ilmestyi vuonna 1915 Koidulan elämäkerta ”Tähdenlento”. Lydia Koidula (1843–1886) oik. nimeltään Lydia Emilie Florentine Jannsen on Viron kansallisrunoilija. Koit tarkoittaa aamunkoittoa.

³ Taskinen 2015: 22.7.1941. SAK 272, Kper.

Pehkonen (2015) esittää, että kirjetutkimuksessa on erittäin haasteellista tulkintojen tekeminen. Hän näkee tutkijan sekä metodologiset, että eettiset valinnat ongelmallisena sillä kirjeiden tutkija joutuu tekemään valintoja suhteessa aineistoon ja aikaisempaan tutkimukseen ja tulkintoihin. Pehkonen väittää, että ”metodologisten valintojen tekemisellä on eettinen ulottuvuus.” (Pehkonen 2015: 60).

Kirjekatkelma todistaa Pehkosen (2015) mukaan uskottavasti sota-ajan kuvausta: ”Kyllä täytyy minunkin sanoa, että häviää iloinen maailmankatsomus, kun jokapäiväinen työ on täällä samaa tapa tai tule itse tapetuksi.” Edellinen voidaan tulkita yleisen tilanteen kommentiksi. (Pehkonen 2015: 61).

Pehkonen (2015) viittaa Maarit-Leskelä Kärjen (2006) tutkimukseen sanomalla, että tutkija tulkitsee toisen ihmisen elämää aina oman ymmärryksensä valossa. Lisäksi Pehkonen korostaa tutkimuskohteen kunnioittamista, joka tarkoittaa hänen mukaansa sitä, että yksityisille ihmisille tulee taata anonymiteetti. Yksityisissä kirjeissä välittyvät sen aikakauden käsitykset ja tulkinnat kuin kirjeitä kirjoitettiin. Puolestaan kirjeitä analysoimalla saatu tieto kytkeytyy Pehkosen mukaan historialliseen todellisuuteen ja saa sitä kautta todistusvoimaa. (Pehkonen 2015: 73).

Kirjoittavien kirjailijoiden kirjeitä on julkaistu kirjekokoelmina. Kirsi Keravuoren (2012) mukaan historian tutkimuksessa tarkastellaan kirjeitä egodokumentteina ja käytetään hyväksi kirjeiden tutkimuksen näkökulmaa. Kerävuori esittää, että egodokumentin käsite liittyy yksityisten ihmisten yksityisluontoisiin kirjoituksiin. Egodokumentteja ovat yksityisten kirjeiden lisäksi päiväkirjat, muistelmat, omaelämäkerrat sekä matkakertomukset. Historiantutkimuksessa ja kirjallisuustieteessä käytetään yksityisistä kirjoituksista puhuttaessa egodokumentin käsitteelle läheistä englanninkielistä käsitettä autobiography. (Keravuori: 2012, 11). Keravuoren (2011) mukaan egodokumentin käsitettä käytti ensimmäisen kerran hollantilainen historioitsija Jakob Presseriltä (1899–1970) historian tutkimuksessaan hyödyntämällä aineistona henkilöiden itsensä kirjoittamia kirjeitä, sekä päiväkirjoja ja väittää, että ”egodokumenttien tutkimus elää tiiviissä yhteydessä muun muassa kirjallisuudessa kehittyviin uusiin tapoihin tutkia yksityisluontoisia kirjallisia aineistoja.” Myös tämän tutkimuksen yksi lähtökohta on egodokumenttien tutkimuksen näkökulma. (Keravuori 2011: 165).

Aino Kallas kirjoitti Anna-Maria Tallgrenille, jonka kanssa tutustui kirjailijakongressissa Kööpenhaminassa vuonna 1919 Tallgrenin elämänsä loppuun asti.

Vähemmän kuin vuosi ennen Tallgrenin kuolemaa Aino Kallas kirjoittaa Tallgrenille, että hän on keskustellut erään professorin, sisätautien erikoislääkärin kanssa Tallgrenin taudistaan. (AK 19.4.1948). Kallas puhutteli Tallgrenia sanoilla Anna-Maria, rakas ystävä ja keskusteli hänen kanssa henkilökohtaisista asioista. Tellervo Krogeruksen (1988, 16) tutkimuksen mukaan Tallgren tähtäsi tietoisesti kirjallisuuskritiikin alalle käymällä tyylikoulua. Kallas kuvasi Tallgrenin kuoltuaan hänet suomalaisessa kirjallisessa elämässä ”eläväksi liekiksi”. Puolestaan Tallgren kuvasi kirjeissään Kallakselle Kallaksen tuotannon naiskuvia sanomalla, että sisäinen valo oli Kallaksen naisten ominaisuuksia. (Krogerus: 1988, 28; 75).

Krogeruksen (1988) tutkimuksen mukaan ”Tallgren vierasti yhteiskunnallisen toiminnan muotoja saanutta naisaatetta, niin kuin yhteiskunnallista toimintaa yleensäkin. Hänen vastauksena naisaateen haasteeseen oli, että sen tavoitteet oli jo saavutettu.” (Krogerus: 1988, 167). Ilona Jalavan kirjeissään ilmenee, että myös Aino Kallas vierastaa poliittista ja sosiaalista naisliikettä. Jalava olisi halunnut, että Kallas olisi ryhtynyt naisasian ajajaksi. Hän kirjoittaa Kallakselle:

”Älä ota tätä pahasti – se ei ole pahasti tarkoitettu, mutta sinulle ajattelemiseksi aiottu. Ihmisen täytyy kasvattaa itseään pois itsekkäisyydestä – ja siihen olisi suurena apuna työ yleisen hyvän eteen. Se siitä. Sinä ymmärrät minut, jos tahdot.” (Jalava 14.11.1904). (<http://www.nimikot.fi/nimikkoseurat/aino-kallas/kavelykierrosten-esitetekstit/2013/>).

Aino Kallaksen ja Anna-Maria Tallgrenin kirjeenvaihtoa kolmelta vuosikymmeneltä (2008) -teos osoittaa, että henkilökohtaisten asioiden lisäksi keskusteltiin kirjeitse myös kirjailijatyöhön liittyvistä aiheista. Muun muassa Kallas antaa kirjeessään Tallgrenille vihjeen romaanista, joka tosiaan koskaan ei valmistunut, ja hänen balladiensa samasta lähteestä. Kallas kirjoittaa:

”Ajattele jotain sieniryhmää, esim. punaisia hepotatteja! Juuri niin kasvavat tai ovat kasvaneet Hiiu Ungur ja sitä edeltäneet viisi balladia, – samasta juuresta. Siinäämä nyt ovat, toinen hieman isompi, toinen pienempi, ja isommaksi aiottu vasta maasta nousemassa.” (AK 16.1.1931).

Lyhyehkössä kirjeessä puhutaan myös sairastelusta. Kallas kertoo, että puoli vuotta on sairasteltu ja vihdoinkin parantumisen merkit ovat ilmassa. Kallas kirjoittaa Tallgrenille matkustavansa muutaman päivän päästä Hollantiin. (Vuorikuru 2008: 138–139).

Anna Kuismin (2010) on tutkinut Kallaksen pitkäaikaista ystävää Anna-Maria Tallgrenia kirjeiden ja muistelmien perusteella, joita säilytetään SKS:n arkistossa. Tallgren teki elämänsä aikana runsaasti muistiinpanoja. Tallgren on kirjoittanut sekä suomeksi että ruotsiksi. Hän kirjoitti pehmeäkantiseen vihkoon, jonka kannessa lukee Anna-Maria, Tallgren Printemps 1908, Squre de Croisie 3 Lontoossa, Pariisissa ja Tukholmassa tavattujen ihmisten nimiä ja osoitteita. Kuisman väittää, että Tallgrenin vihko on elämäkerrallinen dokumentti, jota ei ole ollut tarkoitettu julkisuuteen. Kuismin mukaan Anna-Maria Tallgrenin vihkossa Pariisin ajan muistelmat voidaan tulkita jonkunlaisena kirjallisena harjoitteluna. Katkelmat voisi kuvitella omaelämäkerrallisen romaanin osaksi. (Kuismin: 2010, 205).

Kuismin (2010) väittää arkistotutkimuksensa tuloksena, että Tallgren on suunnitellut romaanin kirjoittamista. Tallgrenin päiväkirjassa lukee:

”Me olemme nimittäin ajatelleet romaaniaiheet minun elämäni satua ja kevätunta täällä Pariisissa, ja minä ajattelin minkä draamallisen lopun se on Sveitsissä saamaisillaan – ! Oi minä hullu, hullu! (Kuismin 2010: 2010).

Kuisminin (2010) tutkimuksesta käy ilmi, että Aino Kallaksen ystävä, kriitikko ja toimittaja Anna-Maria Tallgren on suunnitellut myös novellien kirjoittamista. Tallgren on kirjoittanut päiväkirjaansa 13.6.1908: ”Minun mielessäni on leikkinyt monta novellinaihetta”, mutta hänen suunnitelmansa eivät ole toteutuneet. Myöhemmin Tallgren (Päiväkirja 11.7.1908) toteaa: ”Onerva on vienyt minun aiheeni – .” (Kuismin: 2010, 220).

3. Kaksi kirjailijaa

Kirjailijan ammatti on kutsumusammatti. Sekä Aino Kallaksella että hänen tuotantonsa kääntäjällä Friedebert Tuglasilla oli nuorena samanlaisia haaveita. Molemmat tiesivät hyvin varhain, että haluavat kirjoittaa ja tulla kirjailijaksi. Kallas syntyi perheeseen,

jossa lähes kaikki perheenjäsenet olivat jollain tavalla kirjoittamisen kanssa tekemisissään. Kallaksen tahto tulla kirjailijaksi oli varma hänelle jo lapsena. Tämä paljastuu monien lähteiden perusteella, sillä Kallaksen kasvua kirjalliseen maailmaan ovat kuvanneet monet kriitikot ja kirjallisuuden tutkijat.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjallisuusarkiston lähteiden perusteella Aino Kallas on jo lapsena tehnyt kirjoituksiaan. Matti Harjama⁴ luonnehtii Kallaksen kirjailijakuva Tatu Vaaskiveen viitaten sanomalla, että ”lapsuuden kokemukset ja elämykset ovat osaltaan hyvinkin huomattavasti vaikuttaneet Aino Kallaksen kehitykseen. Harvinaislaatuista perinnöllistä lahjakkuutta osoittaa se, että hän on jo alle 10 vuotiaana sommitellut runoja ja näytelmiä”. Harjaman mukaan ”Aino Kallas on kirjailija, joka on alusta alkaen tahtonut olla vain taiteilija. Kallas on käsitellyt työnsä vain kirjalliseksi tehtäväksi eikä minkään aatteen edistämiseksi”. Myös Kai Laitinen, joka tunnetaan laajasta Kallas-tutkimuksestaan tuo väitöskirjassansa (1973) esille Kallaksen varhaisen kutsumustietoisuutensa hänen kirjeensä (8.8.1895.) perusteella Ilona Jalavalle: ”Ainoa, miksi oikein tahtoisin ja toivoisin tulla, on kirjailijaksi, mutta siihen virkaan ei pääse lukemalla” (Laitinen 1973: 27.)

On usein esitetty, että Aino Kallas kirjoitti ja teki muistiinpanoja viimeisiin elinpäiviinsä asti. Kirjailijakuva Aino Kallaksesta on luotu monissa tutkimuksissaan, mutta Kallas itse korostaa erityisesti isänsä suvun merkitystä kirjailijanurallensa. Krohnien suvun tapaan Kallas säilytti systemaattisesti elämänsä aikana kirjoitettuja kirjeitä, päiväkirjoja sekä muistiinpanoja.

3.1 Aino Kallas ja Krohnien suku

Aino Julia Maria Kallas, o.s. Krohn syntyi Viipurin pitäjässä Kiiskilässä 2. elokuuta 1878. Kallas aloitti kirjailijanuransa lyyrikkona ja käytti isänsä Julius Krohnin (1835–1888) runoilijanimeä Suonio (Laitinen 1997: 340.) Pertti Lassilan (2003: 103) mukaan Julius Krohnin esikoisteos on *Runoelmia Suoniolta*, joka ilmestyi vuonna 1865.

---

⁴ Harjama, Matti: Aino Kallas – kirjailijakuva. SKS KIA: Aino Kallaksen arkisto. Kotelo 4.

Puolestaan Kallaksen esikoisteos on runokokoelma *Lauluja ja balladeja* vuodelta 1897. (Laitinen 1973: 28).

Lassilan (2003: 12) mukaan vielä toisen maailmansodan jälkeen käytiin keskustelua kansalliskirjallisuudesta ja sivistyneistön kirjallisuudesta. Keskustelun juuret ovat peräisin 1800-luvun lopusta, jolloin fennomaaninen liike oli nousussa. Julius Krohnia ei liitetä poliittiseen fennomaniaan, hänen toimintansa oli romanttis-idealistinen. Lassila väittää, että ”Krohn piti itseään suomalaisuuden palvelijana ja suomalaisen kulttuurin vastaanottajana, ei suomalaisuusliikkeen johtajana.” Krohnin kirjallisella toiminnalla oli valistava ja viihdyttävä tehtävä. (Lassila 2003: 80).

Helmi Krohn (1942) kuvaa Julius Krohnin sukuhistoriaa teoksessaan *Isäni Julius Krohn ja hänen sukunsa*. Helmi Krohnin elämäkerrallinen teos on erittäin valaiseva historian kannalta, sillä se kuvaa Krohneja vuoteen 1617. Julius Krohn oli syntyperältään saksalainen. Krohnien perheen juuret ovat Rügenin saarelta. Hän opetti suomea ja omaksui suomen kotikielekseen. 1860-luvulla ei ollut Julius Krohnin kodin lisäksi muita suomenkielisiä sivistyneitä koteja kuin Yrjö Koskisen (Sarlin 1926: 112.) Krohn (1953) osallistui toimintaan Suomalaisen kirjallisuuden seuroissa Helsingissä, Viipurissa ja Jyväskylässä jäsenenä ja toimi myös Eesti kirjameeste seltsissä kunniajäsenenä. Vuodesta 1875 lähtien Julius Krohn toimi yliopistossa suomen kielen lehtorina. Hän on kirjoittanut *Suomalaisen virsikirjan historian* (1880), *Suomal. Kirjallisuuden historian I.: Kaunotieteellinen katsaus Kalevalaan* (1881). Julius Krohnin tieteelliset historiaan liittyvät kirjoitukset ovat myös vironaiheellisia. Hän on kirjoittanut *Henrik Lättiläisen kertomukset Liiviläisten ja Virolaisten tavoista, Virolaisten historialliset runot* sekä kielitieteellisen teoksensa *Viron kielioppi Suomalaisille* vuonna 1872. (Krohn 1953: 12–13).

Helmi Krohn (1918) kokosi isänsä Julius Krohnin kirjeet hänen vanhemmille vuosilta 1853–1860 kirjaksi. Kirjeiden valossa Julius Krohnin äiti perusti Viipuriin tyttökoulun. Julius Krohn (JK 28.10.1856) kuvaa aatteitansa kirjeesssänsä vuodelta 1856:

”Äidin kirjeessä oli tieto, joka tuotti minulle iloisen yllätyksen. Vaikka tiedänkin, rakas isä, että sinua tämän koulun järjestämisessä on johtanut korkeampi huolenpito, niin ei voi kuitenkaan olla lausumatta sinulle kiitostani omissa nimissänikin. Sillä sinä olet toteuttanut yhden lempiaatteistani, jonka luulin vielä kauan saavan pysyä vain kauniina toiveena.” (JK 28.10.1856).

Julius Krohn oli kahdesti naimisissa. Emman kuoleman jälkeen Krohn avioitui uudelleen Minna Lindroosin kanssa, joka oli Helsingin Suomalaisen Tyttökoulun johtajatar. (Krohn 1942: 87–123). Vuoden 1890 alussa käsinkirjoitettu lehti *Varpunen* sisältää kertomuksia uudesta keksitystä kielestä:

”Nykyään ovat ahkerat kielentutkijamme keksineet erään uuden kielen. Sen syntyperää ei varmasti tunneta, mutta luullaan kuitenkin sen olevan Helsingin Suomalaisen tyttökoulun keskuudesta. Tällä kielellä on sekä hyvät että huonot puolensa. Mainittavimpia hyviä ominaisuuksia on, että sillä voi peittää salaisuuksia. Toiselta puolen sillä se vika, että sanat useinkin muodostuvat niin monimutkaisiksi, että niitä on vaikea lausua. Mutta tämä kieli onkin ajottu kirjoittamista varten.”⁵

Varpunen on sanomalehti, joka ilmestyi kerran kuukaudessa. Lehti on myös käsin kuvitettu.

Krohnien perheen lapset olivat kielitaitoisia, sillä suvun kesken puhuttiin saksan lisäksi ruotsia, venäjää sekä ranskaa. Julius Krohnin tyttäristä kolmesta tuli kirjailijoita ja kääntäjiä. Krohnin fennomaaniseen toimintaan kuului suomentaminen, mutta Leskelä-Kärjen (2006) mukaan Kallaksen siskot Aune ja Helmi kokivat itsensä kääntäjinä väliinputoajina kustannusmaailmassa vaikka Helmi Krohn oli kaikkein tuotteliain kääntäjä 1890-luvulta 1950-luvulle. Aune ja Helmi kuuluvat sukupolveen jolloin kielitaito ja kääntäminen opittiin kotona. Siitä huolimatta Maarit Leskelä-Kärki (2006: 111–114) toteaa, että Aune Krohnin mukaan WSOY:n historiassa on teoksiaan julkaissut yksitoista Krohnin suvun jäsentä (Leskelä-Kärki 2006: 134.) 1800-luvun lopussa perustettiin Kustannusosakeyhtiö Otava, joka oli nuorsuomalainen (Virtanen 2001: 100.) Aino Kallas oli koko kirjallisen uransa aikana Otavan kirjailija lukuun ottamatta ihan alkuaikoja. Leskelä-Kärki väittää:

---

⁵ Varpunen. Käsinkirjoitettu lehti No: 1 Helsingissä tammikuun 20 p:nä 1890. SKS Kia. Aino Kallaksen arkisto. Kotelo 4.

”Siinä missä Aino Kallas kuuluu suomalaisen kirjallisuuden kaanoniin ja on ollut 1900-luvulla myös laajemman feministisen kirjallisuudentutkimuksen kiinnostuksen kohteena, edustavat Helmi ja etenkin Aune Krohn unohdettuja kirjailijoita ja kirjallisia toimijoita” (Leskelä-Kärki 2006: 24.)

Aino Kallas piti Krohnien sukujuuriaan erittäin tärkeänä. Isän suku tarjosi tulevalle kirjailijalle sadunomaisen lapsuudenkodin (Laitinen 1973: 24.) Satua ei kuitenkaan kestänyt kauan, sillä Ainon isä hukkui Viipurinlahdella purjehtiessaan sisarensa Otille de Peliskyn kanssa. Aino oli silloin kymmenvuotias ja hänen nuorempi siskonsa Aune seitsemän. Vuosina 1946–1956 Aino Kallaksella oli tapana kuljettaa mukanaan päiväkirjaa, jota hän nimitti *Vaeltavaksi päiväkirjaksi*. Siinä on 7 vuotta ennen hänen kuolemaansa kirjoitettu merkintä, jossa Kallas muistelee isänsä Julius Krohnin kuolinpäivää kuusikymmentäyksi vuotta aikaisemmin. Kallas toteaa kirjoittamalla Vaeltavaan päiväkirjaansa: ”Blade, blade, ruhest auch du.” Pian sinäkin lepää. (Kallas 1957: 22).

Aino kihlautui Oskar Kallaksen (1868–1946) kanssa vuonna 1899. Kallakset asuivat 1900-luvun alussa Pietarissa ja Tartossa. Vuonna 1922 he muuttivat Lontooseen, missä asuttiin yli kymmenen vuotta Oskar Kallaksen ollessaan Viron suurlähettiläänä. Elämänsä viimeiset vuodet Aino Kallas asui Suomessa. Hän kuoli Helsingissä 9.11.1956. (Leskelä-Kärki & Melkas 2009: 11–42).

3.2 Kallaksen kääntäjä ja kirjailija Friedebert Tuglas

Friedebert Tuglas (1886–1971), vuoteen 1923 asti Mikkelson tai Michelson on virolainen kirjailija ja kääntäjä. Hänen kirjallisella toiminnalla on yhteisiä piirteitä Kallaksen kanssa, varhain alkaneesta kirjoittamisesta, runsaasta matkustamisesta, koko elämänsä kestäneestä kirjailijatyöstä lapsuusaiheelliseen omaelämäkerrallisen teoksen kirjoittamiseen. Tuglasin vanhemmilla oli kotona paljon kirjoja. Lukemisen lisäksi keskusteltiin kirjallisuudesta. Tuglas kävi koulua Tartossa ja siellä hän tutustui Gustav Suitsiin⁶, jonka kautta tulivat yhteydet Suomeen. Tuglasin ensimmäinen matka Suomeen tapahtui vuonna 1905. (Tuglas 1986: 11).

---

⁶ Gustav Suits (1883–1956) on Nuori-Viron perustajajäsen ja yksi johtohahmoista. Suitsilta on peräisin sanonta ”Enemmän kulttuuria! Enemmän eurooppalaista kulttuuria! Olkaamme virolaisia, mutta muuttukaamme samalla eurooppalaisiksi!” (Kallas 1918: 33).

Tuglas on yksi Viron kirjailijaliiton perustajajäsenistä ja toimi sen puheenjohtajana. Hän kuului kirjailijayhdistys *Siuruun* vuosina 1917–1919 ja vuosina 1921–1922 *Tarapitaan*. Hän perusti aikakauslehdet *Odamees* (1919), *Ilo* (1919) *Tarapita* (1921) sekä *Loomingin* (1923) (<http://krzwlive.kirmus.ee>) ja käänsi lähes koko Aino Kallaksen tuotannon viroksi. Tuglas asui Suomessa maapakolaisena vuosina 1906–1917. Hän asui Suomessa Helsingin lisäksi Tampereella, Turussa, Ahvenanmaalla, Suursaassa, Laatokan Karjalassa jne. (Tuglas 1986, 12).

Kallas tekee Tuglasin kanssa yhteistyötä. Kallas (1917) lupautuu lähettämään Tuglasille *Siurua* varten käsikirjansa. Mistä käsikirjasta on kyse, kirjeessä ei puhuta, mutta Kallas pyytää kirjeensä välityksellä Tuglasta ilmoittamaan, onko hänen käsikirjansa tullut perille. (AK 24.8.1917).

Tuglasin ensimmäinen julkaisu kertomus *Siili* ilmestyi lehdessä vuonna 1901, kirjoittajan ollessaan 15 vuotias. (Tuglas 1986, 10.) Romaanissaan *Pikku Illimar* Tuglas kuvaa lapsuusvuosiaan Ahjan moisiossa. Viroksi ilmestyneissä muistelmissa on siitä Tuglasin henkilökohtainen maininta, että kyseessä on omaelämäkerrallinen teos. (Tuglas 1986: 14.)

Tuglas kirjoitti romaanin Felix Ormusson (1915) ja novellikokoelmat *Suveöö armastus* (1906), *Saatus* (1917), *Raskuse vaim* (1920) sekä *Hingede rändamine* (1925). Tuglasin kirjoittama muistelmateos *Mälestused*, ilmestyi hänen Koottujen teostensa 8. niteenä. Siihen hän on itse tehnyt sekä poistoja, että täydennyksiä ennen teoksensa julkaisemista. *Muistelm*at vuosilta 1895–1910 selventävät myös Kallakselle kirjoitettujen kirjeiden taustaa, sillä hän oli 1900-luvun alkupuolella maanpaossa Suomessa. Tuglas kirjoitti *Muistelmiensa* lisäksi muitakin matkakertomuksia: *Teekond Hispaania* (1918), *Teekond Põhja Aafrika* (1928–1930), *Ühe Norra Reisi kroonika* (1939). (<http://krzwlive.kirmus.ee>).

Tuglas sai Kallakselta lukuisia kirjeitä (AK 12.12.1920; 29.1.1921; 28.5.1921; 5.4.1930) jossa Kallas puhuu *Katinka Rabesta* ja antoi ymmärtää, että kyseinen teos on

hänelle erityisen tärkeää. Kallaksen *Katinka Rabea* tulkitaan omaelämäkerrallisena lapsuudenkuvauksena monissa tutkimuksissaan. (Leskelä-Kärki, Melkas & Hapuli 2009; Laitinen 1973).

4. Tutkimuksen lähestymistapa ja tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen metodina on hermeneuttinen lähestymistapa. Hermeneuttiselle tutkimusotteelle on ominaista tulkintojen tekeminen. Kreikkalainen sana *hermeneia* tarkoittaa selitystä ja käännöstä, mutta viittaa myös puhumiseen ja sanomiseen (Mikkonen 2003: 65).

Jarkko Tontti (2005: 7) esittää teoksessaan *Tulkinnasta toiseen*, että hermeneutiikka on toisin kuin muut 1900-luvun filosofiset virtaukset pystynyt uudistumaan. Hans Georg Gadameria (1900–2002) sanotaan tämän uudistuksellisen suuntauksen edelläkävijäksi. Gadamerin hermeneutiikassa selvitetään tulkinnan, ymmärtämisen ja merkityksenannon lainalaisuuksia. Suuntaukselle on olennaista Platonin ajatus kielen ja ajattelun dialogisuudesta. Gadamer väittää, että dialogisuus on kielen olemassaolon tapa. (Gadamer 2004: 10–11).

Gadamerin (2004) mukaan hermeneutiikka on keskinäisen ymmärtämisen taito. Ymmärtämisen apuvälineeksi on kehitetty hermeneuttisen kehän käsite. Ajatusta, että kokonaisuus tulee ymmärtää yksittäisestä ja yksittäinen kokonaisuudesta, pidetään hermeneuttisena sääntönä (Gadamer 2004: 29). Gadamer esittelee teoksessaan *Hermeneutiikka ymmärtämisen tieteissä ja filosofiassa* Heideggerin näkemyksen hermeneuttisen kehärakenteen sisällön tieteellisen tarkastelun tärkeydestä ja väittää, että tulkitseminen alkaa ennakkokäsityksellä tai -näkemyksellä, joka voi olla harhaanjohtava. Sopivien ymmärtämisen käsitteiden löytäminen onkin ymmärtämisen tehtävä. Tulkitsijan pitää pohtia omien ennakkonäkemyksiensä pätevyyttä. (Gadamer 2004: 31–34).

Ismo Nikander (2005: 241) pohtii dialogin mahdollisuutta ja mahdottomuutta Gadamerin filosofiassa. Nikander tuo esille Gadamerin ja Derridan välisen keskustelun,

jossa saksalaisen hermeneutiikan ja ranskalaisen jälkistrukturalismin edustaja kiistelivät ymmärtämisen teemasta. Sekä Gadamerin, että Derridan ajatukset ovat alun perin peräisin Heideggerilta, mutta edellä mainitut henkilöt ovat kehittäneet tulkintateoriaa eri suuntiin. Nikander korostaa, että sekä Gadamer, että Derrida ovat tuoneet esille tulkintojen ja merkityksenannon loputtomuuden sillä merkitykset muuttuvat tulkintatapahtumassa (Nikander 2005: 242). Puolestaan Kai Mikkonen toteaa, että hermeneutiikassa on keskeistä, mitä tulkinta viime kädessä tavoittelee. Mikkonen väittää, että jokainen tulkinta pyrkii merkityksen uudelleenrakentamiseen ja tuottaa uusia tulkintoja. Kirjallisuuden tutkimuksessa tulkintojen avulla on tulkittu sekä tekstien sisältöä, että yksityiskohtien tarkkuutta. (Mikkonen 2003: 67–68).

Gadamerin (2004) mukaan ymmärtämisen kannalta on määräävä, mitä voidaan ymmärtää yhtenäiseksi merkitykseksi. Traditio on historiallis-hermeneuttisen tulkinnan kannalta tärkeä osatekijä. Gadamer tuo teoksessansa esille näkemyksensä hermeneutiikan tehtävästä, joka perustuu tuttuuden ja vierauden vastakohtiin. Tulkitsija, joka haluaa ymmärtää, on sidoksissa perinteessä ilmaistun asiaan ja hänellä joko on yhteys traditioon, josta perinne puhuu, tai hän löytää tämän yhteyden. Myös ajallinen etäisyys vaikuttaa ymmärtämistä. Tuttuuden ja vierauden vastakohdat tulee Gadamerin mukaan ymmärtää jännitteiksi. (Gadamer 2004: 37).

Kirjallisuudentutkimuksessa kehittynyt outo kirjailijakuva Kallaksesta perustuu hänen teoksistaan muodostuneisiin tulkintoihin. (Leskelä-Kärki & Melkas 2009). Tämän tutkimuksen painopiste ei ole Aino Kallaksen tuotannon sisällön analyysissä vain pyrin ymmärtämään Aino Kallaksen kirjallista toimintaa kirjeiden valossa. Tarkoitukseni on selvittää, miten Kallaksen kirjailijan kutsumus ilmenee Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon valossa ja mistä he kirjoittavat.

Tässä työssä hermeneuttinen lähestymistapa tulee näkymään tulkintojen kautta, jota teen lukiessaan Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihtoa. Näitä kirjeitä lukiessaan on mukana ajallinen etäisyys, sillä kirjeet on kirjoitettu sata vuotta aikaisemmin ja kirjeissä esiintyy lukemattomia määriä henkilöiden nimiä, joista kirjoitetaan.

Aino Kallaksen kirjailijakuva on työni lähtökohta. Hahmottaakseni Aino Kallaksen kirjailijakuvaa etsin hänen kirjeistä Tuglasille Kallaksen kirjailijapersoonallisuuden piirteitä. Kallaksen kirjailijakuvaa auttavat avaamaan Tuglasin vastauskirjeet hänelle, sillä Tuglas oli Kallakselle vuosikymmeniä yksi tärkeimpiä kirjallisen työnsä yhteistyökumppaneita.

5. Tutkimuksen tavoite ja -aineisto

Tutkimuksen kohteena ovat kaksi toistensa kanssa vuorovaikutuksessa olevaa kirjailijaa ja kääntäjää Aino Kallas (2.8.1978–9.11.1956) ja Friedebert Tuglas (2.3.1886–15.4.1971). Tässä tutkimuksessa tarkastelen, miten Kallaksen kirjailijakuva muodostuu Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon valossa ja vertailen sitä aikaisempaan tutkimukseen.

Tutkimuksen tavoitteena on laajentaa kandidaatintutkielmani (2013) aihetta, joka on *Aino Kallaksen kirjeet Fr. Tuglakselle*. Kandidaatintutkielmassani käsittelin yksipuolisesti vain Kallaksen kirjeitä Tuglasille kaunokirjallisuuden kääntämisen näkökulmasta ja toin esille vain muutaman Tuglasin Vastauksen Kallakselle.

Tämän tutkimuksen ensisijaisena lähteenä ovat Aino Kallaksen ja Friedebert Tuglasin kirjeet. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjallisuusarkiston, jatkossa SKS KIA: n lähteiden perusteella Aino Kallaksen kirjeitä Fr. Tuglasille on säilynyt nykyaikaan saakka huomattavasti enemmän kuin Tuglasin kirjeitä Kallakselle. Kallaksen kirjeitä Tuglasille on SKS KIA: n mikrofilmeille tallennettu 207 kappaletta vuosilta 1909–1942⁷.

Tässä tutkimuksessa on tavoitteena keskittyä tarkemmin Friedebert Tuglasin vastauskirjeisiin Aino Kallakselle vuosilta 1913–1938, joita on yhteensä 69. kappaletta. Myös Tuglasien kirjeet on tallennettu SKS KIA: n mikrofilmeille, josta olen poiminut aineistoni. Kaikki Tuglasin kirjeet Kallakselle ovat vironkielisiä. Kallaksen kirjeet ovat

---

⁷ Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjallisuusarkisto. Mf 1979: 19, 1979: 20, 1985:6. Aino Kallaksen arkisto.

myös suurimmaksi osin viroksi kirjoitettuja, mutta joukossa on muutamia suomenkielisiä kirjeitä ja kortteja.

Kai Laitinen (1978) on käsitellyt Kallas-tutkimuksensa yhteydessä Kallaksen kirjeitä Tuglasille, mutta kukaan ei ole tietääkseni aikaisemmin suomenkielisessä eikä vironkielisessäkään tutkimuksessa Tuglasin vastauskirjeitä Kallakselle analysoinut. Kallaksen kirjeitä täydentävät hänen päiväkirjansa ja aiempi tutkimuskirjallisuus, jota esittelen kappaleessa Aikaisempia tutkimuksia ja käsityksiä Aino Kallaksesta ja hänen tuotannosta. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille aiheita jotka esiintyvät Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdossa ja sitä kautta selventää kirjailijakuvaa Aino Kallaksesta.

Apumateriaalien käyttäminen on tarpeellista Kallaksen ja Tuglasin kirjeiden sisällön selvittämisessä. Laitinen (1978) toteaa, että ”Kallaksen kirjeet Tuglasille ovat hänen päiväkirjojensa täydentäjiä ja sen antamien tietojen täsmentäjiä” (Laitinen: 1978, 87–88). Laitinen (1978) painottaa *Elämäni päiväkirjat I* (1978) esipuheessaan Kallaksen päiväkirjoissa esiintyvien henkilöiden nimien runsautta, joista useat ovat nykypäivän ihmisille tuntemattomia. Henkilönimien, lehtien nimien, paikkanimien jne. runsaus on myös Kallaksen ja Tuglasin kirjeissä valtava. Tutkimuksessa käytän Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon lukemisen apuna Kallaksen päiväkirjoja⁸, jotka hän on itse elinaikanaan toimittanut. Tutkin Kallaksen päiväkirjoja ja painettuja Kallaksen kirjekokoelmia⁹ Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon kanssa rinnakkain.

6. Aikaisempia tutkimuksia ja käsityksiä Aino Kallaksesta ja hänen tuotannostaan

Aino Kallaksen tuotannosta on tehty eri näkökulmiin perustuvaa tutkimusta, sillä Kallaksen tuotanto ei mahdu vain yhden kirjallisuuden lajiteorian puitteisiin. Tutkijat ovat esittäneet, että Kallas on käyttänyt hyväksi myyttejä, legendoja, historiallisia

---

⁸ Aino Kallaksen päiväkirjat ovat vuosilta 1907–1915; 1916–1921; 1922–1926 ja 1927–1931.

⁹ Kallas, Riitta (toim.) 1989: *Kolme naista, kolme kohtaloa. Aino Kallaksen kirjeenvaihtoa Ilona Jalavan ja Helmi Krohnin kanssa vuosina 1914–1955*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vuorikuru, Silja (toim.) 2008: *Aino Kallaksen ja Anna-Maria Tallgrenin kirjeenvaihtoa kolmelta vuosikymmeneltä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

tapahtumia, sekä virolaista kansanrunoutta ja on myös väitetty, että Kallas kirjoitti Viron historiaa uudelleen. (Laitinen: 1973, 47–49; Leskelä-Kärki & Melkas: 2009, 19).

Kai Laitinen on tutkinut Kallaksen elämänvaiheita tutkimuksessaan Aino Kallas 1897 – 1921. Tutkimus hänen tuotantonsa päälinjoista ja taustasta (1973), Aino Kallaksen maailma (1978) sekä Aino Kallaksen mestarivuodet ja Tutkimus hänen tuotantonsa päälinjoista ja taustasta 1922–1956. (1995). Laitinen (1973) esittää tutkimuksessaan, että vertailu Kallaksen kirjeisiin ja päiväkirjoihin osoittaa, että Kallas hyödynsi kertomuksissaan matkakokemuksia, sekä tuttuja että satunnaisia ihmisiä. (Laitinen: 1973, 33). Laitinen (1978) toteaa, että ”hänen kohdallaan on toisinaan ongelmana runsauden pula, yksityiskohtien ylenpalttinen ja eksyttävä tungos” (Laitinen: 1978, 8.) Kallas asui Lontoossa 12 vuotta. Laitisen (1978) mukaan hänen myöhäisemmissäkään novelleissa 1940-luvulta ei ole aiheena Englanti. Myös Englannin-aikana luetuista kirjoista tai taide-elämyksistä ei ole Laitisen mukaan merkkejä Kallaksen novelleissa. Kallas kirjoitti novellien lisäksi muistelmia. Teoksessa *Löytöretkillä Lontoossa* (1944) Kallas puhuu matkakokemuksistaan Englannissa, Amerikassa ja Hollannissa. (Laitinen: 1978, 84).

Aiempaa Kallas-tutkimusta edustavat Laitisen lisäksi Kukku Melkas ja Maarit Leskelä-Kärki. Melkas (2006) on tutkinut Aino Kallasta väitöstutkimuksessaan Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa. Melkaksen tutkimuskohteena on Kallaksen kirjallinen elämä. (Melkas: 2006, 29). Melkas käsittelee tutkimuksessaan Kallaksen proosatuotantoa 1900-luvun alusta 1930-luvulle saakka ja tarkastelee moderniteettiä erityisesti naiskirjailijan näkökulmasta. Hän painottaa tutkimuksessaan erityisesti historiallisia olosuhteita silloin kuin Kallas kirjoitti. (Melkas: 2006, 14).

Melkas (2006, 38) tuo esille Kallaksen tuotannossa esiintyvän lajisekoittuneisuuden ja pohtii kirjallisuuden lajiteorioita Bahtinin ja Foucault'n käsityksien valossa ja perustelee näkemystänsä Bahtinin ajatuksella, että laji on sidottu ympäröivään maailmaan. Mihail Bahtinin (1979: 56) mukaan taiteilija käyttää vain sanoja ja objektiivisesti ei voi määritellä kuvia vain ainoastaan sanoja. Bahtin väittää, että vielä 1800-luvun lopussa ei käsitelty romaanin tyyliä. Tilanne muuttui 1920-luvulla, jolloin alettiin puhua

tyyliopista ja tekemään tyyllisiä tutkimuksia. (Bahtin 1979: 80–81). Michael Foucault osoittaa tutkimuksessaan, että subjektilla on ongelma ja että saman diskurssin sisällä on mahdollista ilmetä vastakkaisia asenteita. Hänen mukaansa erot tulevat siitä, että puhutaan eri kohteista ja tehdään ristiriitaisia valintoja. (Foucault 1995: 259). Melkas (2006) tuo esille, että Kallaksen tuotannossa näkyy ristiriitaisuutta. Ristiriitaisuus ilmenee Melkaksen mukaan sillä tavalla, että uusi on rakennettu vanhan päälle. Melkaksen käsityksensä mukaan ”uusi” merkitsee historiallisten aiheiden siirtämistä uuteen kontekstiin, jota hän luokittelee modernistisiksi. Ilmaisun irrottaminen vanhasta kontekstista ja sen siirtäminen uuteen kontekstiin aiheuttaa muutoksen. Muutoksien perusteella Melkas puhuu myyttien ja historiallisten tapahtumien uudelleenkirjoittamisesta. (Melkas: 2006, 302–309).

Melkas (2006) väittää, että Kallaksen tuotannon tulkitseminen ongelmalliseksi perusteluna on nähty hänen biografiinsa sillä Kallaksen kirjoja on luettu suhteessa hänen elämänsä. (Melkas: 2006, 21). Puolestaan Laitinen sijoittaa koko Kallaksen 1920-luvun tuotannon otsikon alle ”*Taustatekstinä elämä*” (Laitinen 1995: 321–330) ja toteaa, että ”*Kallaksen tuotantoa ei voi täysin ymmärtää ilman Suomen ja Viron kulttuurin tuntemusta.*” (Laitinen: 1978, 24).

Melkas (2006) väittää, että Kallaksen siirtyminen historiallisiin aiheisiin ei merkinnyt yhteiskunnallisuuden hylkäämistä. Juuri romaanien rakenteesta tai representaation tavasta Melkas tulkitsee kytköksen 1900-luvun alun yhteiskunnallisiin tilanteisiin.” (Melkas 2006: 18–19).

Laitinen (1978) esittää, että vuonna 1908 Kallas luopui realismista ja alkoi suuntautua kohti symbolismia ja impressionismia (Laitinen 1978: 109). Lisäksi myöhemmin Laitinen puhuu Kallaksen tuotannon kohdalla ranskalaisesta naturalismista, sekä virolaisesta realismista. Laitinen väittää, että Noor-Eestiläinen Gustav Suits vertailee Kallaksen kirjoitustyyliä Juhani Ahoon, joka käyttää laajoja kuvauksia tuodessaan esille asian sisällön. Laitisen (1978: 24) mukaan ”Fr. Tuglas esitti Aino Kallaksesta vuonna 1922 kysymyksen: ”kumman maan kirjailija hän oikein on, Suomen vai Viron?” (Laitinen 1978).

Kallas itse on ollut jo 1900-luvun alussa tietoinen hänen kirjallista elämänsä koskevasta keskustelusta ja kommentoi sitä päiväkirjassaan vuonna 1908. Kallas pitää Gustav Suitsin arvostelua sen verran vaikuttavana, että hän merkitsee päiväkirjaan:

”Olen nyt elänyt Suitsin arvostelusta viisi, kuusi päivää, se on pureutunut minuun harvinaisella intensiivisyydellä, padonnut mieleni kukkuroilleen mietteitä ja tunteita. Se pitää minua kuin taikakehässä, en pääse irti siitä, en yöllä enkä päivällä. Tunnen, että se tulee merkitsemään minulle kirjallista käännettä.” (Kallas: 1953, 59).

Kallas ottaa kirjeessä Suitsille kantaa realismiin sanomalla: ”Realismi on minulle opposition muoto.” Kirjailija viittaa lapsuuden kokemuksiinsa myöntämällä, että on saanut perintönä kulttuuria, mutta ”samalla myös paljon, josta minulla on ollut hyvin vaikeaa päästä eroon.” Kallas selventää Suitsille käsityksiään kirjallisuuden suuntauksista vieläkin tarkemmin: ”Impressionismia ymmärrän hyvin, mutta uusromantismin koen vastenmieliseksi.” (Kallas: 1953, 60–62).

Maarit Leskelä-Kärki (2006) käsittelee kirjoittamista kulttuurisena, sosiaalisena ja historiallisena toimintana väitöskirjassaan *Kirjoittajan maailmassa*. Krohnin sisaret ja kirjallinen elämä. Leskelä-Kärjen tutkimus pohjautuu tekstiä ymmärtävään, hermeneuttiseen lähestymistapaan ja sijoittaa Aino Kallaksen sisartensa Helmin ja Aunen kanssa fennomaaniseen sivistyneistöön. (Leskelä-Kärki 2006).

Laitinen (1978, 87) väittää, että Kallas näyttäytyy kirjeissään Tuglasille taiteilijana ja entisenä Noor-Eestin jäsenenä. Lisäksi Laitinen tuo esille kirjallisuudentutkimuksen teorian kehityksen siihen aikaan kuin hän kirjoitti teoksensa *Aino Kallaksen mestarivuodet. Tutkimus hänen tuotantonsa päälinjoista ja taustasta 1922–1956*. Laitinen toteaa, että ”Kallas-tutkimuksessaan hän on intertekstuaalisuuden laajalla ja upottavalla suolla pyrkinyt pysyttelemään pinnalla lähtemättä sinänsä hyvin kiinnostavien ja houkuttelevien sovellusten viittomille retkille.” (Laitinen: 1995, 13.)

Edellä mainituista tutkimuksista työni kannalta tärkeimmäksi vertailukohteiksi on osoittautunut Laitisen tutkimuksien lisäksi Leskelä-Kärjen (2006) tutkimus. Leskelä-

Kärki hakee Krohnin sisarten identiteetille laajempia merkityksiä kirjoittavana naisena olemisesta. Hänen mukaansa henkilöhistoriallisuus on keskeinen piirre kirjoittaessaan Krohnin sisarten elämästä. Koska Leskelä-Kärjen lähtökohtana on yksilö kulttuurihistoriassa, hänen tutkimuksensa sijoittuu elämäkerralliseen tutkimusperinteeseen. Aino Kallaksen elämäkertaa on tutkinut kirjallisuuden professori Kai Laitinen, mutta Leskelä-Kärjen mukaan Laitinen ei aloittanut Kallas-tutkimusta ihan alusta vain jatkoi Elsa Enäjärvi Haavion 1930-luvulla aloittamaa työtä. (Leskelä-Kärki: 2006, 22–26).

7. Arkistotutkimuksen luonne

Elsi Hyttinen ja Katri Kivilaakso (2010) tuovat esille arkiston luonteen teoksessaan *Lukemattomat sivut. Kirjallisuuden arkistot käytössä*. Hyttisen ja Kivilaakson mukaan arkistoidut aineistot on tarkoitettu säilytettäväksi ja luettavaksi. Kaikkia arkistoituja aineistoja ei luovuteta suoraan tutkijoille sillä osa aineistosta saattaa olla määrätty säilytettäväksi suljettuina vuosikausiksi. Hyttinen ja Kivilaakso viittaavat Schwartz & Cookin teokseen *Archives, Records, and Power: The Making of Modern Memory* sanomalla, että arkistojen muodostumisen takana on aina pyrkimys säännönmukaisuuteen ja kontrolliin. Arkistot ovat kytköksissä valtaan sillä tavalla, että vaikutetaan päättämällä mitä säilytetään tuleville polville tai millaista kuvaa halutaan antaa historiasta. Arkistomateriaalien sisältöä voidaan tulkita vain suhteessa aineistokohtaisten tulkintaongelmien erittelyyn. (Hyttinen & Kivilaakso 2010: 10–12).

7.1 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto on perustettu vuonna 1831. SKS: n kirjallisuusarkisto ottaa lahjoituksina vastaan alkuperäisaineistoja kirjailijoilta, kääntäjiltä, sekä muilta kulttuurivaikuttajilta. Arkisto ottaa vastaan erityisesti kirjeenvaihtoa, päiväkirjoja, käsikirjoituksia, luonnoksia, puheita, piirroksia ja kuvia. Nämä kaikki aineistoartikkelit ovat edustettuna Aino Kallaksen arkistossa. Sekä Fr. Tuglasin, että Aino Kallaksen henkilöarkistoja säilytetään SKS: n arkistossa.

7.2 Aino Kallaksen arkisto

Aino Kallaksen arkisto on erittäin laaja. Kallaksen arkisto on saatu SKS: n kirjallisuusarkistoon useassa luovutuserässä. Aino Kallas on itse lahjoittanut käsikirjoituksiaan arkistoon vuonna 1956 ennen kuolemaansa. Aino Kallas on kirjoittanut muistioon¹⁰, jota säilytetään tänä päivänä SKS KIA: n arkistossa: ”Kustannus osakeyhtiö Otava Helsingissä on lupautunut valvomaan etujani ja huolehtimaan kaikista sen huostaan jätetyistä papereistani ja käsikirjoituksista.”

Otava on pitänyt lupauksensa ja huolehtinut Aino Kallaksen papereista ja käsikirjoituksista. Kallaksen jäämistöä on saatu *Otavan* välityksellä arkistoon vuosina 1956–1957. Otavalta on saatu lahjoituksia myös 1970–80-luvuilla. Lisäksi Aino Kallaksen perikunta on lahjoittanut aineistoa 1970–1990-luvuilla. Myös Tarton kirjallisuusmuseosta (*Eesti Kirjandusmuuseum*) sijaitsevaa aineistoa on saatu mikrofilmikopioina 1960- ja 80-luvuilla. Muita pienempiä luovutuksia on myös joukossa. Esimerkiksi Kallaksen arkisto sisältää eri vaiheessa olevia käsikirjoituksia ja näiden kopioita, sekä erilaisia versioita. Käsikirjoituksia, sekä muita dokumentteja säilytetään erillisissä laatikoissa. Teosten käsikirjoitukset ovat suurimmaksi osin julkaistuista teoksista. Arkistossa säilytetään, sekä alkuperäisiä käsikirjoja, että koneella kirjoitettuja kopioita. Jotkut niistä ovat tallennettuna mikrofilmeille. Aino Kallaksen saamia kirjeitä on Aino Kallaksen arkistossa yli 100 henkilöltä ja hänen lähettämiä kirjeitä on lukemattomia erilaisissa kirjekokoelmissa.

7.3 Friedebert Tuglasin arkisto

Tuglasin arkistomateriaalit on saatu SKS:n arkistoon Hannu-Pekka Lappalaiselta 11.11.1983. Friedebert Tuglasin arkisto sisältää Tuglasin käsikirjoituksia: *Eesti Põgenike vangitsemine Helsingis 1909 a. alguses*, esipuheen Juhani Ahon *Tyven meri* vironnuksen ”*Vaikne meri*” sekä *Noor-Eesti I* materiaalia:

---

¹⁰ Muistio kirjallista toimintaani varten. Liikesuhteet Otavaan. SKS KIA: Aino Kallaksen arkisto. Kotelo 4.

Pagulasaastad

Pagulasaastad II. 1.reduktio

Pagulasaastad II 2. reduktio

Tuglasin arkisto sisältää myös suomalaisten kulttuurivaikuttajien kirjeitä Fr. Tuglasille. Kirjeet Tuglasille on tallennettu mikrofilmeille. Mikrofilmeillä on kuvia yhteensä yli 1000 kappaletta.

8. Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihto

Aino Kallas ja Fr. Tuglas tapasivat Tartossa vuonna 1904 tai 1905 (Laitinen 1978: 87). Kallas oli silloin noin 26 vuotias ja Tuglas 17 tai 18. Käytössäni olevat Kallaksen kirjeet Tuglasille ovat ajalta 9.2.1909–23.10.1942 ja niitä on yhteensä 207. Puolestaan Tuglasin kirjeitä Kallakselle on yhteensä 69 ja ne ovat kirjoitettu aikavälillä [1909] 25.7.1913–22.8.1943. Kallaksen ja Tuglasin keskinäinen kirjeenvaihto on vironkielinen, poikkeuksena ovat Kallaksen Tuglasille kirjoittamat kirjeet, jotka ovat eteenpäin välitettäviksi tarkoitettuja ja osuvat Tuglasin pakolaisvuosiin. Tuglas oli maanpaossa vuosina 1906–1917, joka on selityksenä siihen, että hänen kirjeitä on vähemmän kuin Kallaksen kirjeitä. Aineiston laajuuden takia jaan tässä tutkimuksessa Aino Kallaksen kirjallisen toiminnan kolmeen kauteen: 1900-luvun alkuun, Kallaksen Lontoon vuosiin, johon liittyy Viron Kirjailijaliiton perustama aikakauslehti *Looming*, jonka perustajajäsenenä ja päätoimittajana oli Tuglas ja Lontoon vuosien jälkeiseen kauteen.

8.1 Kirjeenvaihdon alkuvuodet

Käytössäni olevan Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon alkaessaan Kallas on 30-vuotias. Säilyneen kirjeenvaihdon perusteella noin viisi vuotta ensitapaamisestaan Kallas (AK 9.2.1909) neuvottelee Tuglasin kanssa kirjeitse hänen novellinsa *Jumala saar* osien kääntämisestä. Kallaksen vironkielisestä kirjeestä, jonka hän on päivännyt 1909 9/2 tavalla, saa kuvan, että Kallas on keskustellut Tuglasin kanssa kirjallisesta yhteistyöstään jo ennen tämä kirjeen kirjoittamista. (AK 9.2.1909).

Päiväkirjamerkintöjen (1953) mukaan Kallas sairasti keuhkotautia. Vuoden 1908 lopussa Kallas kuvaa päiväkirjassansa väsymystä ja palelua. Kallas tulee Nummelan parantolaan 5. joulukuuta 1908. (Kallas 1953, 113.) Myös ensimmäinen säilynyt Kallaksen kirje (9.2.1909) Tuglasille on vuotta myöhemmin kirjoitettu Nummelan parantolassa. Samana päivänä kuin Kallas kirjoittaa Tuglasille, hän merkkää päiväkirjaansa: ”Jos terveyteni vain olisi vakiintuneempi, olisi minun jo aika matkustaa: alan kyllästyä sekä omaan olooni että ihmisiin.” (Kallas 1953: 131).

Vuotta 1909 kuvastaa sairastaminen, mutta Kallas tekee töitä myös sairaana ollessaan. Kallaksen päiväkirjamerkinnät kertovat sairastuolellaan lepäämisestä, kirjojen lukemisesta sekä ihmisten kanssa keskustelemisestä ja aineiston keräämisestä. Hänellä on kello 1–3 varattu kirjoittamiseen. (Kallas 1953: 123–124.)

Vuonna 1913 Kallaksen kirjoittamista kirjeistä Tuglasille on luettavissa kirjallisen yhteistyön jatkuminen. Kallas kirjoittaa maaliskuussa 1913:

”Olete vist juba imestanud, mikspärast ma oma novellikogu soomekeelset originali Teie kätte saatnud ei ole. Süü ei ole seekord mitte minu pool, sest juba veebruarikuus saatsin käsikirja Soome, trükkimine on aga väga pikkamisi läinud, aga kolmas korrektuur tegemata. Et aeg nii hiljaks on jäänud, siis ei või muidugi eestikeelse tõlke väljaandmisest veel kevadel enam juttugi olla.” (AK 10.3.1913).

Kallas (1913) perustelee Tuglasille, miksi hän ei ole pystynyt lähettämään hänelle kirjoittamaansa uutta novellikokoelmaansa alkuperäiskappaletta sanomalla, että vika ei ole tällä kerta hänen. Kallas kirjoittaa, että hän on jo helmikuussa lähettänyt käsikirjoituksensa Suomeen, mutta kirjan painatus on siellä edistynyt hitaasti ja kolmatta korrehtuuriakaan ei ole tehty. Aika on loppumassa ja vironkielisen käännösteoksen julkaiseminen ei ole keväällä enää mahdollista. Tästä Kallas jatkaa: ”Ehkä näin onkin parempi, joten Teidän ei tarvitse kääntämisen kanssa kiirehtiä.” Kallas ilmaisee myös aikomuksensa esitellä kirjaansa Noor-Eesti-kustantamolle. (AK 10.3.1913).

Ensimmäinen käytössäni oleva Tuglasin vastauskirje Kallakselle on kirjattu 25. heinäkuuta 1913. Tuglas aloittaa kirjeensä sanoilla: ”Väga austatud pr. Kallas”, joka

tarkoittaa sitä, että kirje on kirjoitettu virallisemmassa muodossaan kuin ystävälle tai perheenjäsenelle. Kirjeessä käsitellään Tuglasin käännöksessä käyttämien sanojen merkityksiä, joita esittelin kandidaatintutkielmani viidennessä kappaleessa Tuglasin vastausesimerkkejä Kallakselle.¹¹

Vuoden 1915 kirjallista yhteistyötä kuvastaa välikäsien käyttäminen. Maaliskuussa 1915 Kallas kirjoittaa suomeksi ja pyytää ystävällisesti antamaan kirjeensä eteenpäin. Kallas ilmoittaa osoitteeksi *Tarton Postimiehen*, jonne voi hänelle osoitetut kirjeet lähettää. Osoiteasioista kirjoitetaan vielä jatkossakin seuraavien vuosikymmenien aikana Tuglasin kirjeissä Kallakselle (FT 14.7.1922; 27.4.1923; 23.6.1926; 19.10.1928; 24.9.1929).

Kallas (1.3.1915) kirjoittaa kirjeen F. Alanderille ja tarkoittaa Tuglasta. Kallas kysyy:

”Olisitteko ehkä suostunut viron tamaan äskein valmiiksi saamani Koidulan elämäkerran? Teoksen laitos¹² tulee ilmestymään E. Kirj. Seltsin kustannuksella ja pitäisi sen tulla painosta samoihin aikoihin kuin suomalaisenkin, siis noin marraskuun alussa, mutta lukujen suuruus on 18 arkkiä.” (AK 1.3.1915).

Lisäksi Kallas on kiinnostunut, paljonko Tuglas haluaisi palkkioksi käännösarkilta ja lisää: ”Jos itse ette tahdo ryhtyä tähän työhön, ehkä olette ystävällinen ja tiedustelette G. Suitsilta, haluaisiko hän siihen ruveta.” (AK 1.3.1915).

Kirjeissään Kallas keskustelelee Tuglasin kanssa Koidulan elämäkerran asioista vuosikausia vaikka Tuglasin vastauskirjeitä Kallakselle vuodelta 1915 ei ole säilynyt yhtään kappaletta. Kirjeiden lisäksi Kallaksen päiväkirjamerkinnot todistavat, että hän työskentelee sinä aikana Koidulan elämäkerran parissa. Kallas (2.1.1915) mainitsee päiväkirjassaan: ”Täytyisi kirjoittaa Koidulaa, mutta ajatukseni liikkuvat liaksi rytmissä.” (Kallas 1908, 341). Saman vuoden maaliskuussa Kallas kirjoittaa Tuglasille olevansa erittäin kiitollinen siitä, että Tuglas on suostunut kääntämään hänen kirjoittamansa Koidulan elämäkerran. Kirjeissään Kallas neuvottelee palkkion suuruudesta ja kertoo, että palkkiota olisi tarkoitus maksaa työn kuluessa. Kirje alkoi

---

¹¹Virtanen, Liivika 2013: *Aino Kallaksen kirjeet Fr. Tuglakselle*. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopisto.

¹²Teoksen muutettua painosta sanotaan laitokseksi.

riveillä: Pyydetään ystävällisesti antamaan eteenpäin.” ja päättyy sanoilla: Jään siis odottamaan lopullista vastaustanne.” (AK 31.3.1915).

Kallaksen (1953) päiväkirjamerkintöjensä perusteella hän on saanut Koidulan elämäkerran vuoden 1915 helmikuussa valmiiksi ja vie teoksensa *Otavaan*. Vuoden 1915 huhtikuussa Kallakselle tuli tieto, että Tuglas on ollut Tartossa ja halunnut tulla käymään. Kallas (6.4.1915.) kirjoittaa Tuglasille, että on saanut hänen kirjeensä ja ilmoittaa milloin on kotona. Kallas on halukas keskustelemaan Koidulan käännöksestä Tuglasin kanssa. Arkistomateriaalien osalta on Tuglasin kirjeissä vuoden 1915 kohdalla aukkoja ja näin ollen ei ole kirjallista tietoa, onko hän tavannut Tuglasin kasvokkain vai ei. Kallaksen päiväkirjassa ei ole vuoden 1915 toukokuun kohdalla kirjoitettu sanaakaan Tuglasin tapaamisesta. Sitä paitsi 19. huhtikuuta 1915 on tehty päiväkirjaan merkintä: ”Tein Otavan kanssa sopimuksen Koidulan elämäkerran julkaisemisesta.” (Kallas 1953, 349).

Kallaksen kirjeiden perusteella voidaan päätellä, että Tuglas oli vuonna 1915 Suomessa. Kallas kirjoittaa huhtikuussa: ”Tulen kuukauden päästä Helsinkiin ja tuon silloin käännöskäsikirjoituksen mukaan, verratakseni sitä alkuperäiseen, sen jälkeen voin sen jättää Teille tarkastamista varten.” (AK 28.4.1915).

Kallaksen täsmällisyyteen pyrkivää työskentelytapaa kuvastaa hänen toivomuksensa ja halunsa tarkistaa ja verrata käännöskäsikirjoituksiansa alkuperäiseen tekstiin. Vasta yksityiskohtaisen tarkistuksen jälkeen Kallas on valmis luovuttamaan käsikirjoituksensa Tuglasille tarkistamista varten. Kallas on tulossa Tartosta Helsinkiin ja kertoo ottavansa silloin käännöskäsikirjeensä mukaan. (AK 28.4.1915).

Myös seuraavassa Kallaksen kirjeessä, joka on päivätty 8.5.1915, ei puhuta Tuglasin tapaamisesta mitään. Siinä kirjeessä sanotaan, että ”Kallas on hyvin iloinen, että osa käännöksestä on mahdollista tehdä Helsingissä.” Puolestaan tämä kirje antaa sen ajan postinkulun nopeudesta tietoa. Kirjeessä (AK 8.5.1915) Kallas väittää, että hänen käsikirjoituksensa on ollut matkalla 16 päivää. Kallas lupautuu lähettämään käsikirjoituksensa Helsinkiin, mutta kokonaisuena ja Otavan osoitteella. Kallas ilmaisee

vielä mielipiteensä: ”Ennen painatusta täytynee kai vielä verrata Teidän käännöstänne saks. alkutekstiin.” (AK 8.5.1915).

Kallaksen kirjeestä ilmenee, että hänellä on aikomuksena tarkistaa Tuglasin tekemää käännöstyötä. Hän ei ryhdy tarkastamaan teoksensa käännöstä ennen kun on saanut käsiinsä korjausarkit. (AK 17.7.1915).

Kallaksen kirjeet osoittavat, että hän on lähettänyt Tuglasille suomenkielisen viestin, jossa lukee: ”Lähetän Teille vielä tällä viikolla lyhyen tutkimuksen Koidulan runojen alkuperästä, jonka pyydän Teitä vielä ystävällisesti vilkaisemaan.” (AK 6.9.1915.)

Kallas (AK 29.11.1915) kirjoittaa Helsingistä Tuglasille kortin ja sanoo, että on lähettänyt kortin aikaisemmin luultavasti väärällä osoitteella. Sen takia hän toistaa samat asiat uudestaan. Lisäksi Kallas kertoo, että hän on edellisellä kerralla unohtanut mainita, että W. Grünthal on lukenut hänen käsikirjoituksensa ja tehnyt siihen kielellisiä huomautuksia. Samassa Kallas ilmoittaa olevansa puhelimen ääressä tietynä kellonaikana, jotta Tuglas voisi sopia hänen kanssaan tapaamisesta iltapäivällä. (AK 29.11.1915).

Kallas sanoo kirjeesssänsä: ”Kirjoitin Otavan johtajalle, että hän jättää käsikirjoitukseni esim. aina yhden osan kerrallaan ”sille joka tulee sitä noutamaan”. (AK 8.5.1915).

Kallaksen 17.7.1915 päiväämä suomenkielinen kirje alkaa sanoilla: ”Korttinne, kirjeenne ja ensimmäinen osa käännöstä ovat kaikki saapuneet perille.” Vaikka kirjeessä ei ole mainittu nimeltä, kenelle kirje on osoitettu, vastaanottajalle tämä on selvä. Kallas kommentoi kirjeesssänsä ilmiselvästi Tuglasin kieliuudistuksia: ”Jos olen jotain erityisesti ihmetellyt, niin ehkä sitä elimellisyyttä, jolla kieliuudistukset Teillä elävään kieleen liittyvät, koskaan teennäisiltä tuntumatta.” Kallas pohtii itse, millainen hänen teoksensa Tähtenlento on toteamalla:

”En tiedä lainkaan, onko teokseni etupäässä kaunokirjallinen, elämäkerrallinen, kulttuurihistoriallinen vai psykologinen. Voin vain vastata sen totuudesta, jostain, sen myönnän, olen valinnut yksipuolisen totuuden. Mutta olen kai sentään liiaksi kaunokirjailija voidakseni muunlaista elämäkertaa kirjoittaa.” (AK 17.7.1915).

Kirjoittaja ilmaisee *Tähdenlennon* kääntäjälle kiitollisuutta ja toivoo että hän suorittaa vastoinkäymisistä huolimatta, joiden taustallaan ovat Viron Kirjallisuuden Seuran päätökset, käännöksensä loppuun asti. (AK 17.7.1915).

Kallaksen Tartosta Tuglasille Helsinkiin lähettämässä postikortissa on pyyntö. Kallas ilmoittaa aikovansa pitää esitelmän, jota varten hän tarvitsee käsikirjoitusta. (AK 1.9.1915). Sinä aikana on kirjoitettu myös Kallaksen päiväkirjaan: ”En elä, ellen kirjoita.” (Kallas 1954: 6.) Vuonna 1917 on Kallaksella työn alla *Tuglasin Popi ja Huhuu* kääntäminen. Käytössäni olevasta Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihtoon kuuluvista Tuglasin kirjeistä seuraava on päivätty kaksi vuotta myöhemmin. Tuglasin (FT 10.5.1918) kirjeen sisällön perusteella on oltu tiiviissä yhteistyössä vaikka arkistoon osa Tuglasin kirjeistä ei ole päätnyt:

”Vabandage, et minu vastus natuke on viibinud. Minul on ometi palju lootusi umbes kolme nädala pärast Soome sõita. Mulle on nimelt kinnitatud, et ma sõiduluba saan. Nii häämeelega kui ma ka omi käsikirju saada tahaksin, kuid need on Helsingis siisuguses korras, et keegi võõras neist valikut ei oska teha, kuid kõiki kaasa võtta ei ole võimalik. Igatahes, nii või teisiti minu pärast ei peaks Teie raamatu trükkimisel takistusi olema. Kui tarvis, tõlgin puuduva osa uuesti, nagu juba teatasin.” (FT 10.5.1918).

Tuglas kirjoitta toukokuussa 1918 Kallakselle:

”Olen pahoillani, että vastaukseni on hieman kestänyt. Toivon pääseväni kolmen viikon päästä Suomeen. Minulle on vakuutettu, että saan lähtöluvan. Vaikka kuinka haluaisin käsikirjoituksiani, ne ovat Helsingissä siinä kunnossa, että kukaan ulkopuolinen ei osa näistä mitään valikoita. Valitettavasti kaikkia ei ole mahdollista ottaa mukaan. Joka tapauksessa kirjanne painatusta en tule estämään. Jos on tarvetta, käännän puuttuvan osan uudestaan, kuten olen jo aikaisemmin ilmoittanut.” (FT, 10.5.1918).

Kallas (AK 8.5.1918) kirjoittaa Tuglasille tarkoitetussa kirjeesssä suomeksi. Hän kommentoi kirjeesssä teoksensa *Tähdenlento* sisältävien sitaattien alkuperää sanomalla, että ne ovat melkein kaikki saksankielisiä, vironkielisiä on vain yksittäisiä. Kallaksen mukaan sitaatit ovat peräisin Koidulan ja Kreuzwaldin¹³ kirjeenvaihdosta.

Tuglas käänsi Aino Kallaksen suomenkielistä tuotantoa ja Aino Kallas teki päinvastoin. Hän suomensi Tuglasin vironkielisiä novelleja suomeksi. Tuglas (FT 10.5.1918)

---

¹³ Friedrich Reinhold Kreutzwald (1803–1882) kirjoitti *Kalevipoeg*- eepoksen valmis. Työn aloitti Friedrich Robert Faehlmann (1798–1850).

selventää Kallakselle hänen tekemänsä *Kohtalon* käännöksen tilannetta. Kallas on kääntänyt Tuglasin vironkielisen novellikokoelmansa *Saatus*, mutta Tuglas pahoittelee, että ei ole vielä ehtinyt Kallaksen tekemää käännöstä yksityiskohtaisesti lukea. Tuglas tähdentää, että aikaisemman lukukokemuksensa perusteella hän pitää Kallaksen tekemästä käännöksestä erittäin paljon ja sanoo sen olevan jopa parempi kuin alkuperäinen teos. Tuglas tuo esille erityisesti käännöksen kielen säännönmukaisuuden ja toteaa: ”*Tõlked tunduvad olevat täisealisemad kui originaalid.*” Käännökset ovat täydellisempiä kuin alkuperäisteokset. (FT 10.5.1918).

”Sõnaraamatulisi lahkuminekuid olen võrdlemisi vähe tähele pannud. Kõige olulisem neist vahest see, et ”siuru” minu arvates ei või mingil tingimusel tähendada ”lõokest” vaid mingisugust tulilindu või sinilindu. Võetud on sõna ”Kalevipojast” kus ta selles tähenduses ette tuleb. Wiedemann ei tea sõna tähendust ja juhatab omakorda ”Kalevipoja” juurde. Ainult keeleajalooliselt võib ”siurul” kiuruga sugulust olla (Virumaal on lõoke ”kiur”), kuid mitte mõtteliselt. Tõlkes võiks tarvitada vahest ”siurulintu”. (FT 10.5.1918).

Tuglas (FT 1.5.1918) kommentoi Kallaksen tekemän käännöksen sanaopillisia poikkeavuuksia ja toteaa huomanneensa niitä erittäin vähän. Tärkeimpänä huomiona Tuglas tuo esille sen, että ”siuru” ei missään tapauksessa voi tarkoittaa kiurua vain jonkunlaista tulilintua tai sinilintua. Sana on otettu *Kalevipoeg* -eepoksesta, jossa se esiintyy. Wiedemann ei tiedä sanan merkitystä ja opastaa myös *Kalevipoeg* luokse. Ainoastaan kielihistoriallisesti on mahdollista että ”siurulla” on kiurun kanssa samanlainen alkuperä (Virumaa-maakunnassa kiuru on ”kiur”), mutta sana ei tarkoita sama asiaa. Tuglasin kirje päättyy lupauksella ennen Suomen matkaa hankkia Kallakselle sekä Koidulan että *Kohtalon* käsikirjat takasiin. (FT 10.5.1918).

Tuglas kirjoittaa Tartosta Kallakselle kesäkuussa 1918 ja pahoittelee, että hän ei ole koskaan aikaisemmin luovuttanut niin emotionaalisesti kirjoitettua käsikirjaa. Tuglas ilmoittaa mielipiteensä:

”Kui leiate tarviliku midagi muuta, siis olge nii lahke, tehke seda kõige vabamalt. Paaris kohas ei teadnud ma soomekeelse sõna tähendust ja jätsin käsikirjas tühja koha. Need tsitaadid, mille juure on tehtud küsimusmärk, on tõlgitud Soome keelest.” (FT 26.6.1918).

Tuglas (FT 26.6.1918) kirjoittaa: ”Jos mielestänne on tarpeellista jotain muuttaa, saatte tehdä sen ihan vapaasti. Muutamassa paikassa en ole tiennyt suomenkielisen sanan merkitystä, ja olen jättänyt käsikirjaani tyhjän kohdan. Sitaatit, jotka on merkattu kysymysmerkillä, on käännetty suomen kielestä.” Tuglas kertoo kirjeesssä myös tulevista suunnitelmistansa. Hän sanoo matkustavansa viikonloppuna Tallinnaan ja ilmoittaa haluavansa saada käsikirjoituksensa takaisin ennen matkaa. (FT 26.6.1918).

Vasta kolmen kuukauden päästä syyskuussa Tuglas kirjoittaa Kallakselle seuraavan kirjeen, jossa hän pahoittelee kauan kestänyttä kääntämistä. Tuglas on toimittanut Kallakselle käännöksen loppuosan, mutta väittää, että ajan puutteen takia hän ei ole ehtinyt lukea puhtaaksi kirjoitettua käsikirjaa. Sen takia hänen käännöskäsikirjoituksessansa saattaa olla muutamia kieliopillisia virheitä ja myös kirjoitusvirheitä. Tuglas lieventää tilannetta sanomalla, että mahdolliset kirjoitusvirheet eivät ole vaarallisia varsinkin sen takia, että hän itse tekee myöhemmin painatuksen yhteydessä korrehtuurin. (FT 24.9.1918).

Vuodelta 1919 on Tuglasilta Kallakselle säilynyt vain yksi kirje ja seuraavalta vuodelta kaksi kirjettä. Sinä aikana Tuglas perusti aikakauslehdet *Odamees* (1919), *Ilo* (1919–1921) ja *Tarapita* (1921–1922). Tuglas (FT 27.12.1919) kirjoittaa: ”Toivottavasti olette jo aikoja sitten saanut ensimmäisen *Ilon* numeron.” Toinen numero on kohta ilmestymässä ja Tuglas lähettää sen mukana myös uuden kirjansa, jonka nimeä hän ei mainitse. Kallas vastaa: ”Sain kirjeenne ja suostun mielelläni Teidän aikakauslehteenne kirjoituksiani lähettämään. Juuri nyt pystyisin antamaan ainoastaan muutamia kappaleita uudesta romaanistani, jonka parissa parhaillaan työskentelen.” (AK 3.4.1919). 1.11.1920 kirjoittamassaan kirjeessä Tuglas kertoo kieliuudistuksista. Hän kommentoi tekemiään kieliuudistuksiansa, joita on käyttänyt Kallaksen teoksen käännöksessä. Tuglas puhuu käyttämistään menneen aikamuodon lyhkäisistä päätteistä. Hän sanoo, että on käyttänyt käännöksesssä *-tatud* päätteiden sijaan *-tet* -päätettä ja *-tud* päätteiden sijaan ainoastaan *-t* -päätettä, esimerkiksi kirjutet, joka tarkoittaa suomeksi on kirjoitettu. Tuglas lisää, että *-nud* -päätteiden sijaan hän on käyttänyt käännöksesssä *-nd* -päätettä, mutta vain tapauksessa kuin kolme konsonanttia ei satu vierekkäin. Tuglas tuo esimerkiksi sanan *kirjutanud*, mutta *olnd* tapauksessa hän on käyttänyt pitempää

päätettä sen takia, että kolme konsonanttia on sattunut vierekkäin. Tuglas kirjoittaa olnud (on ollut). (FT 1.11.1920). Vaikka Tuglas ei toivonut kolmea konsonanttia vierekkäin, *olnd* on nykyään viron puhekieleen vakiintunut sana ja sitä käytetään muodon *olnud* kanssa rinnakkain. Tuglaksen (1.11.1920) mukaansa hänellä ei ollut ennen kirjan painatusta mahdollista Kallaksen kanssa kieliuudistuksista keskustella ja pyytää kirjeitse anteeksi, että on ottanut sellaiset sanamuodot käyttöönsä. (FT 1.11.1920).

Tuglasilta tulee 7.12.1920 kirjoittamassa kirjeessä Kallakselle ehdotus *Tähdennä* julkaisemiseksi Odamiehen kustantamana toisena painoksena. Ensimmäinen painos on Tuglasin mukaan loppuunmyyty. Toinen painos voisi Tuglasin arvion mukaan ilmestyä keväällä. (FT 7.12.1920).

Kirjeissä Tuglasille Kallas puhuu toistuvasti *Katinka Rabesta*. Laitisen (1973, 173) mukaan *Katinka Raben* esihistoria ulottuu vuoteen 1894 jolloin Kallas käytti isänsä kuolemaa novellin aiheena. Myös Aino Kallaksen sisko Helmi Krohn kirjoitti omaelämäkerrallisen romaanin, jonka tapahtumat sijoittuvat Kiiskilään. Toisaalta Aino Kallaksen *Katinka Rabessa* esiintyy tapahtumia Kiiskilässä, mutta Kallaksen tavoitteena on hänen omien sanojensa mukaan taiteellisen teoksen kirjoittaminen. Kallas miettii *Katinka Raben* asioita vuosikausia. Leskelä-Kärki väittää teoksessaan *Kirjeet ja historiantutkimus* (2011), että Kallaksen siskonsa lapsuudenkoti-aiheinen teos syntyi dialogissa Erkki Melartinin kanssa. Helmi Krohnin kirjeiden valossa Melartinin kanssa Krohn keskusteli kirjeitse teoksestaan ja lähetti käsikirjoituksensa hänelle luettavaksi ja kommentoitavaksi. Itse asiassa sukulaisiltaan Helmi Krohn ei saanut teoksestaan *Vanhan Kartanon tarina* (1907) positiivista vastaanottoa. Selityksenä on se, että kirjailija oli käyttänyt teoksessaan läheisiään tunnistettavalla tavalla. (Leskelä-Kärki 2011, 258). Puolestaan Kallaksen ajatukset kirjoittaa omaelämäkerrallinen teos lapsuudenkodista Kiiskilässä ei ole ollut muille perheenjäsenille salaisuus. Kallas kirjoittaa siskolleen, Aune Krohnille vuonna 1915 kirjeen, jossa hän kertoo ajatuksestaan aloittaa uuden romaanin kirjoittaminen, johon on suunnitellut sijoittaa tapahtumia Kiiskilästä. (Laitinen 1973, 175).

Ennen 28.5.1921 kirjoitettua kirjettä Kallas on kirjoittanut Tuglasille *Katinka Rabesta* joulukuussa 1920 ja tammikuun alussa 1921. Hän on ollut erittäin kiitollinen siitä, että Tuglas on suostunut ottamaan *Katinka Raben* kääntämisen työkseensä, mutta Kallas itse on tullut myöhemmin päätökseen muuttaa alkuperäistä versiota. Laitisen (1978: 94) käsityksensä mukaan Kallaksen ajatus muokata *Katinka Rabe* uudelleen tuntuu kummalliselta, mutta Kallas itse perustelee asioita Tuglasille seuraavalla tavalla:

”Olen nüüd sinna-tänna Katinka Rabe üle mõtlenud ja siiski viimati otsusele jõudnud, et terve raamatu enne soomekeelse teise trüki ja eesti-rootsikeelse tõlke ilmumist tahaksin täielikult ümbertöötada. Võibolla on see asjatu jõukulutus, – niisugusel puhul on ju ainult subjektiivne tundmus makses – siisiki tahan seda teha, et oma kirjanduslist südametunnistust rahustada.” (AK 28.5.1921).

Kallas (AK 28.5.1921) kirjoittaa Tuglasille olevansa pohtinut *Katinka Rabea* edestakaisin. Hän ilmoittaa tulleensa päätökseen muokata koko kirja uudestaan ennen kuin ilmestyvät suomenkielinen toinen painos ja virolais- ruotsalainen käännös. Kallas esittää kysymyksen pohdintansa yhteydessä: ”Ehkä kyse on tarpeettomasta voimieni tuhlaamisesta – silti haluaisin sen tehdä, jotta saisin kirjallista itsetuntoani rauhoittaa.” (AK 28.5.1921). Kallas pyytää saman kirjeen lopussa suoraan, että Tuglas ei aloittaisi *Katinka Raben* kääntämistä ja kertoo aikomuksestansa ottaa *Katinka Raben* muokkaaminen esille vasta syksyllä. Kesällä Kallaksella on suunnitelmissaan työskennellä uuden novellikokoelmansa parissa. (AK 28.5.1921).

8.2 Kallaksen Lontoon vuodet ja Tuglasin *Looming*

Kallakset muuttavat Englantiin vuonna 1922, jolloin siellä eletään loistavaa kautta ja Lontoota pidetään maailman suurimpana kaupunkina. Kielitaitoisena henkilönä Aino Kallas alkaa heti luoda diplomaattielämänsä sivussa suhteita kirjallisten klubien ja yhdistyksien kautta. (Laitinen 1995: 33). Kallas kuvaa Lontoon vuosia päiväkirjassansa yksityiskohtaisesti ja palaa aiheeseen vielä myöhemmin teoksessaan *Suurlinnade säras ja udus. Päevikulehti aastaist 1922–1926* (1958). Hänen kielitaitoaan ilmentää Puolan lähettilään vastaanotto vuoden 1922 tammikuussa, jolloin Kallas puhuu ranskaa, englantia, ruotsia sekä saksaa. (Kallas 1958: 12). Kallas pohtii huhtikuussa vuonna 1922 vaikutelmia Lontoosta: ”Se ei antaudu, sen valloitus on pitkän työn takana. Sen sielu ei

ole naisellinen, kuten Pariisin, vaan miehinen. Siitä ei huovu vastaan hivin henki, vaan työn.” (Kallas 1955: 10.)

Kallas jatkaa kirjoittamistaan ja Lontoon vuosina syntyvät hänen pääteoksensa, jotka ovat *Barbara von Tisenhusen* (1923), *Reigin pappi* (1926) ja *Sudenmorsian* (1928). Sinä aikana Tuglasilla on Tartossa runsaasti töitä. Tähän ajanjaksoon kuuluu *Looming*-aikakauslehden perustaminen, josta Tuglas kertoo kirjeesssä Kallakselle (FT 28.2.1923).

Tuglas (FT 28.2.1923) kirjoittaa Kallakselle, että edellisen vuoden syksynä päätti Viron kirjailijaliitto perustaa aikakauslehden, jonka tarkoituksena olisi peilata nykyisiä kirjallisia ja kulttuurisia oloja. Lehden toimitukseen valittiin A. Kizberg, E. Hubel, G. Suits, M. Under ja Fr. Tuglas itse ja vastaavaksi toimittajaksi määrättiin Tuglas. Tuglas kertoo Kallakselle suunnitelmistaan. Hänen mukaansa tarkoituksena on asettaa uudessa lehdessä pääpaino informaatiolle ja pyytää Kallasta yhteistyökumppanikseen. Tuglas kertoo, että erityisesti häntä kiinnostavat katsaukset Englannin uudemmasta kirjallisuudesta ja taiteesta, joka on Virossa vieras. Tuglas esittää vielä toiveen, että Kallas voisi kääntyä henkilöiden puoleen, joilta voisi odottaa yhteistyötä. Lehden ensimmäinen numero tule ilmestymään huhtikuun puolessa välissä ja sen takia pitäisi käsikirjoituksien olla perillä viimeistään 25. maaliskuuta. (FT 28.2.1923).

Seuraava Tuglasin kirje (FT 27.4.1923) Kallakselle on kirjoitettu uuden aikakauslehden ilmestymispäivänä. Tuglasin kirje on kirjoitettu paperille, jonka kulmassa lukee sekä lehden että kustantamon nimi, Eesti Kirjanikkude Liidu Ajakiri ”Looming”, Noor-Eesti Kirjastus. Vaikka Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihto jatkuu samaan malliin kuin ennenkin, Tuglasin kirjeet on tästä lähtien kirjoitettu viralliselle Looming- kaavakkeelle ja Kallaksen vastaukset tulevat osoitteesta:

Estonian Legation
167 Queens Gate
London

Loomingin perustamisen jälkeen Tuglaksen kirjeet Kallakselle alkavat joskus anteeksipyyntöillä, että hän ei ole heti pystynyt vastaamaan. Tuglas kirjoittaa vuoden 1926 syyskuussa, marraskuussa ja joulukuussa Kallakselle kirjeitä, joissa kertoo matkasuunnitelmistaan.

Tuglas (FT 28.9.1926) kirjoittaa Kallakselle matkustavansa Eurooppaan. Tuglas käy Ranskassa ja Italiassa, joissa hän on 40 päivää. Palattuaan matkalta Tuglas kirjoittaa Kallakselle Tartossa vallitsevasta työtilanteesta ja tunnelmasta yleensä. Tuglas kokee, että hän ei pysty kaikkia velvollisuuksiansa [työn runsauden takia LV] kunnolla täyttämään. Tuglas kirjoittaa Kallakselle: ”Oleksin tänulik kui saaksin Reigi õpetajast Loomingu jaoks veel mõne katke.” Tuglas pyytää Kallakselta *Looming*-lehteä varten katkelmia *Reigin papista*. *Reigin papin* pituus ei olisi sen kokonaisena julkaisemisen esteenä, mutta kyse on siitä, että aikaisemmin on julkaistu työn keskeltä katkelmia. Sen takia Tuglas kirjoittaa Kallakselle, että joudutaan jatkossakin tyytymään katkelmiin. Tuglas esittää toiveensa, että katkelmien ei tarvitse olla lyhkäisiä. Tuglas lisää vielä että: ”Jään ootama Teie raamatut või korrektuuripoognaid, et esimesel võimalusel tõlkimisele asuda.” Tuglas sanoo jäävänsä odottamaan Kallaksen uutta kirjaansa tai korjausvedoksiaan, jotta voisi ensimmäisen tilaisuuden tullen ryhtyä kääntämään. (FT: 28.9.1926).

Samassa kirjeessä (28.9.1926) Tuglas kirjoittaa: ”Minul ilmus hiljuti paar raamatut. Läkitan need ühes selle kirjaga.” Tuglasilta on ilmestynyt äskettäin muutamia kirjoja. Hän ei mainitse teoksiensa nimiä, mutta sanoo lähettävänsä nämä uutuudet kirjeensä mukana Kallakselle. (FT 28.9.1926).

Tuglas kirjoittaa 19.11.1926, että häntä hävettää sen takia että hän ei ole ehtinyt kahteen viikkoon vastaamaan Kallaksen kirjeeseen. Kirjeessä Tuglas tuo esille syyn, joka on sairastaminen. Sairastaminen johtuu Tuglasin mukaansa vuosia kestäneestä ylityöstä. Hänestä kesäinen reissu ei parantanut tilannetta, päinvastoin pahensi sitä. Tuglas kommentoi terveytensä tilaa kertomalla, että jokainen pysyvämpi työ aiheuttaa kovaa väsymystä kuumeen kera. Tuglas ilmoittaa Kallakselle, ettei pysty vuoden loppuun mennessä kääntämään katkelmaa *Reigin papista*. Lisäksi hän arvioi, että ei pysty

huonon terveytensä takia kääntämään koko teosta seuraavan vuoden alussakaan. (FT 19.11.1926). Joulukuussa Tuglas kirjoittaa: ”Eile õhtul valiti mind ”Loomingu” toimetaja koha pealt lahti.” Eilen minut vapautettiin Loomingin toimittajan tehtävistä (14.12.1926). Tuglas kirjoittaa vitsailleen Kallakselle nyt olevansa ”vapaa” mies. Hän kertoo terveydentilansa olevan edelleenkin heikko, erityisesti hänen silmiensä tilanne on huono. Tuglas kertoo, että *Loomingissa* ilmestyi joulukuussa Suitsin arvostus suomenkielisestä *Reigin papista* ja esittää Kallakselle mielipiteensä, jonka mukaan hän ehkä pystyy kääntämään *Reigin papin* keväällä jos terveys sitä vähäkin sallii. (FT 14.12.1926).

Kallas (7.12.1926) vastaa Tuglasin kirjeisiin Lontoosta: ”Sean praegu lepingut kokku E Kirjanduse Seltsiga oma kogutud tööde väljaandmise kohta.” Kallas laatii sopimusta Eestin Kirjallisuuden Seuran kanssa koottujen teostensa julkaisemista varten. Kirjeesssänsä Kallas kertoo, että on tietoinen Tuglasin huonosta terveydentilasta ja kirjoittaa että hän ei haluaisi häntä kuormittaa koottujen teostensa toimittamisen takia. (AK 7.12.1926). Kallas (AK 26.12.1926) kirjoittaa Tuglasille vielä toisen kirjeen joulukuussa 1926. Hän vastaa Tuglasille pyhien aikana sekavissa tunnelmissa:

”Et Teie siiski ise olete nõus minu kogutud teoseid redigeerima ja ”Reigin pappi” tõlkima, tähendab see mulle täielikku garantiid selle töö häädusest ja ma võin Teile ainult oma tänulikkust avaldada.” (AK 26.12.1926).

Kallas ilmaisee Tuglasille kiitollisuutta. Kallas kertoo, että Tuglasin suostumus toimittaa hänen kootut teoksensa ja kääntää *Reigin pappi* tarkoittavat hänelle täydellistä takuuta työn laadusta. Kallas Kirjoittaa vielä, että: ”Minu honorar uute teoste, niisiis *Reigin pappi* eest on 15 %, millest siis Teile 2/3 s.o. 10 % tuleb, kui Teie endise jaotusega rahul olete.” Kallaksen palkkio tulee olemaan uusista teoksistaan, mm. *Reigin papista* 15 %, josta 2/3 eli 10 % kuuluu Tuglasille jos Tuglas suostuu aikaisemmin sovittuun jakoon. (AK 26.12.1926).

Seuraavan vuoden helmikuussa Kallas (AK 14.1.1927) antaa kirjeitse Tuglasille luvan julkaista oman valintansa mukaan katkelmia *Reigin papista* Loomigissa, jos siihen on tarvetta. 15.5.1927 Kallas ilmoittaa suunnittelevansa matkustaa kahden viikon päästä

Hiidenmaalle. Hän sanoo tietävänsä, että Tuglas työskentelee Liivin¹⁴ antologian parissa, mutta haluaisi saada informaatiota, missä vaiheessa hänellä kääntäminen on. Kallas kysyy Tuglasin arviota töiden valmistumisesta: ”Kas arvate siiski sügisepoole Koidula keelelise paranduse ja Reigin pappi tõlkega valmis saavat?” Saatteko syksymmällä Koidulan kielikorrehtuurin ja *Reigin papin* käännöksensä valmiiksi? Kallas ilmoittaa, että hänen osoitteensa on heinäkuun alkuun asti Kõrgessaare, Reigi kirikumõis, Hiiumaa, heinäkuun alusta eteenpäin elokuun puoleen väliin Käina Kassari, Tamme talu. Kallas suunnittelee tulevansa Tarttoon syyskuun lopussa muutamaksi päiväksi. Kallas kirjoittaa, että hän ei tiedä Tuglasin osoitetta ja lähettää sen takia kirjeensä Noor-Eestiin. (AK 15.5.1927).

Tuglas (FT 11.1.1927) kirjoitti Kallakselle kirjeen, jonka mukaan hän lupasi kesän aikana kääntää *Reigin papin*, mutta syksyllä marraskuussa tulee Tuglasilta kirje, jossa hän sanoo, että huonon terveytensä takia ei ole edelleenkään pystynyt *Reigin pappia* kääntämään. Tuglasin Juhan Liiv on ilmestynyt, mutta viimeisinä viikkoina hän itse on ollut täysin työkyvytön. Tuglas kertoo, että jatkossa hänellä ei ole aikomusta ottaa työn alle mitään muuta kuin Kallaksen *Reigin papin* kääntämisen. Tuglasin arvion mukaansa *Reigin papin* käännöksen pitäisi valmistua seuraavan vuoden alussa ja teos itse voisi ilmestyä kevääseen mennessä. Ennen *Reigin pappia* voisi ilmestyä *Meren takaa*, joka ilmestyi suomenkielisenä alkuteoksena 1904. Tuglas ilmoittaa, että *Meren takaa* käännös on valmis ja myös korjattu, mutta Tuglas lupaa sen vielä kerran korjata koska taas on tapahtunut kielenuudistuksia. Korjaaminen ei kestä Tuglasin mukaansa kauan. (FT 24.11.1927).

24.11.1927 kirjoittamassa kirjeesssänsä Tuglas ilmoittaa Kallakselle, että [Viron] Kirjallisuuden seura ei suostu kustantamaan ulkomaisia kirjekokoelmia. Tuglasin mukaan tämä on ihan ymmärrettävä sen takia, että seura on kustantanut vain klassikoiden käännöksiä tai kokoelmateoksiaan. Nykyaikaisia, modernimpia teoksia ei ole otettu ollenkaan ohjelmaan. Tuglas lupaa kirjeen välityksellä lähettää Kallakselle ilmestyneitä Juhan Liivin runoja. Hän on itse kerännyt aineiston ja sanoo, että materiaalia olisi vielä toisenkin teoksen verran. Tuglas mainitsee kirjeensä lopussa

---

¹⁴ Juhan Liiv 1864–1913 oli virolainen runoilija.

suunnittelemansa matkustaa johonkin etelään, Italiaan tai Etelä-Ranskaan. Lisäksi hän ilmoittaa Kallakselle, että lähitulevaisuudessa pidetään PEN klubin perustamiskokous. (FT 24.11.1927).

Kallas (1956) merkitsee 3.11.1927 päiväkirjaansa: ”Madame Kallas has got twins, the Finnish and the Estonian centre.” - Madame Kallaksella on kaksoiset, suomalainen ja virolainen Pen-klubi. (Kallas 1956: 60.)

Tuglas (FT 12.1.1928) on ennen Joulua 1927 lukenut ja korjannut vielä kerran Kallaksen *Mere tagant* -novellit ja toimittanut eteenpäin Kirjallisuuden Seuraan. Tuglas pyytää kirjeitse Kallaksen mielipidettä tittelisivusta tekstin sijoittamiseen asti ja väittää, että ennen Kallaksen vastauksen saapumista kokoelmaa ei painateta. Tuglas lähettää Kallakselle kolme kansikuvavaihtoehtoa ja tiedustelee mikä niistä olisi hänen mielestensä sopivin. Tuglas pyytää Kallasta lähettämään mielipiteensä suoraan Kirjallisuuden Seuraan. Tuglas ilmoittaa vielä, että Kirjallisuuden Seura velvoitti häntä keskustelemaan Kallaksen kanssa seuraavista asioista: sopimuksen mukaan pitäisi tähänastinen Kallaksen tuotanto ilmestyä erillisinä teoksina. Sitä vastoin on ehdotettu, että Kallaksen kootut teokset olisivat noin 200 sivun mittaisia ja sen takia tulisi jotkut kirjat yhteensä liittää. Tuglas ehdottaa Kallakselle:

I Mere tagant. Ants Raudjalg

II Lahkuvat laevade linn. Seitse

III Võõras veri. Barbara von Tisenhusen

IV Reigi õpetaja

V Katinka Rabe

Tuglas (FT 12.1.1928) pyytää Kallasta kirjoittamaan Kirjallisuuden Seuraan mielipiteensä ja kirjoittaa, että jos Kallas suostuu sellaiseen ratkaisuun, silloin muutetaan myös sopimus vastaavannlaiseksi. Kirjeen lopussa Tuglas ilmoittaa, että *Reigin pappi* on käännetty loppuun asti ja lisää, että joistakin asioista pitäisi vielä myöhemmin hänen kanssa keskustella. Tuglas kirjoittaa, että olisi erittäin suositeltavaa, jos joku vanhojen virolaisten uskonnollisten tekstien tuntija tarkistaisi hänen

käännöksensä ennen painatusta. Tuglas kertoo Kallakselle, että hän on henkilökohtaisesti ottanut asian puheeksi prof. Saaresten kanssa. Saareste on periaatteellisesti antanut siihen suostumuksensa. (FT 12.1.1928).

Tuglas (FT 12.1.1928) kirjoittaa, että Kallas on varmasti huomannut, että katkelma *Reigin papista* ilmestyi *Loomingin* vuoden 1927 joulunumerossa. Aikaisemmin Kallas on antanut suostumuksensa julkaista katkelmia. Tuglas kirjoittaa, että on nyt joutunut toimimaan omaehtoisesti sen takia että hänellä ei ollut aikaa kysyä Kallakselta uutta lupaa *Reigin papin* katkelmien ilmestymistä varten. Tuglasin terveys oli syksyllä erittäin huono ja hän pelkää etukäteen tulevaa kevättä. Sen takia Tuglas kertoo Kallakselle suunnittelevansa matkustaa Sisiliaan ja ehkä myös Tunisiaan. Ennen matkalle lähtöä Tuglas lupautuu hoitamaan loppuun asti kaikki Kallaksen teosten julkaisemiseen liittyvät työt. Lisäksi Tuglas kiittää Oskar Kallasta hänen lähettämistään Juhan Liivin aineistoista, mutta väittää että nämä eivät ole tulleet perille asti. Tuglas esittää toiveensa, että ehkä ne saavat joskus tulevaisuudessa kirjallisuuden museossa päivänvalon. (FT 12.1.1928).

Muutama tunti ennen matkalle lähtöä Tuglas kirjoittaa (FT 1.2.1928) Kallakselle kortin. Hän ilmoittaa osoitteekseen Italia, Palermo, poste rest. Lisäksi kortissa on viesti, että *Reigin pappi* -teoksen käännös on annettu Kirjallisuuden Seuraan. Professori Saareste on lupautunut sen vielä tarkistamaan. Tuglas ottaa mukaansa *Ants Raudjalgin* käsikirjan ja lupaa kirjeesssänsä Kallakselle lähettää hänelle korjatun version käsikirjoituksestansa matkan varrelta noin viikon päästä. (FT 1.2.1928.)

Tuglasta odottaa Palermossa Kallaksen kortti. Tuglas vastaa Kallakselle (FT 2.3.1928) että hän on ollut jo kuukauden matkalla, mutta vasta edellisenä päivänä pystyi lähettämään *Ants Raudjalgin* korjatun käännöksensä Tarttoon. Tuglas ei voi tällä kerta luvata Kallakselle samanlaista korrehtuuria kuten kaikkien aikaisempien käännöksiensä tapauksessa. Matkaansa Tuglas on erittäin tyytyväinen ja sanoo, että Sisilia on harvinaisen mielenkiintoinen paikka. (FT 29.3.192). Tuglasin matka jatkuu Palermosta Feziin¹⁵. Tuglas kirjoittaa Kallakselle Lontooseen aikomuksestansa matkustaa kahden

---

¹⁵ Fez on Marokon kolmanneksi suurin kaupunki

tai kolmen viikon kuluttua takaisin Eurooppaan. Hänellä on suunnitelmissaan matkustaa Gibraltarin ja Lissabonin kautta. (FT 2.4.1928).

Tuglas on kesäkuun lopussa 1928 takaisin Virossa. Tuglas kiittää Kallasta hänen lähettämistään kirjoista, mutta sanoo, että ne seikkailivat maasta toiseen. Palermon posti ei lähettänyt hänelle kirjoja eteenpäin Tunisiin vain palautti ne takaisin Lontooseen, josta ne lähetettiin uudestaan Tuglasille. Tuglas kertoo, että hänen matkansa aikana on ollut lakko ja sen takia *Reigin papin* ladonta ei ole edistynyt teoksen puolesta välistä eteenpäin. Tuglas toteaa, että palatessaan kotiin hän sai nähdä, että puolet *Reigin papin* tekstistä oli kyllä ladottu, mutta mitään ei ollut vielä painettu. Tuglas kirjoittaa Kallakselle, että otti käännöskäsikirjansa korrehtuuria varten takaisin. Tuglas lisää vielä, että siitä on hyötyä sen takia, että *Reigin pappia* kääntäessään hän oli sairaana. Lakko jatkuu edelleenkin ja Tuglasin mukaan ei näytä varmalta, ilmestyykö *Reigin pappi* ennen syksyä. (FT 26.6.1928).

Kirjeensä (FT 26.6.1928) perusteella Kallakselle Tuglas on enemmän kuin kolme kuukautta kestäneeseen matkaansa erittäin tyytyväinen. Hänen mukaansa matka oli fyysisesti väsyttävää, mutta henkisesti tarjosi lepoa. Tuglas sanoo, että juuri hänen matkansa aikana oli ollut erittäin dramaattisia kirjallisuuteen liittyviä taisteluita, joista hän ei onneksi joutunut matkansa aikana kuulemaan. Tuglas kävi useammassa maassa, mutta kertoo erityisesti pitävänsä Marokosta. Tuglas kertoo Kallakselle, että hänellä on suunnitelma julkaista matkakertomuksensa, mutta vasta seuraavan vuoden lopussa. Syksyllä hänellä on suunnitelmissaan matkustaa Pariisiin. (FT 26.6.1928).

Kallas on ollut elokuussa 1928 Helsingissä, josta hän lähetti Tuglasi *Reigin papin* korrehtuurin, jonka E.K. Palts teki. Kallas sanoo, että on tehnyt käsikirjoitukseensa muutamia muutoksia ja pyytää ottamaan ne huomioon. (AK 28.8.1928).

Vuoden 1928 syksyllä Kallas on Tartossa ja toivoo tapaavansa Tuglasin, mutta epäilee, että Tuglas ei saa tätä kirjettä ajoissa. Silti hän sanoo tulevansa kahvila Werneriin katsomaan, tuleeko Tuglas sinne ja kirjoittaa matkustavansa jo keskiviikkona eteenpäin. (AK 24.9.1928). Ilmeisesti Tuglas on ollut jo matkallaan kun Kallas oli Tartossa

käymässä, sillä kirjeenvaihdon perusteella Tuglas (FT 19.10.1928) lähettää Kallakselle Ranskasta kortin Lontoon osoitteeseen ja kirjoittaa, että on ollut jo muutaman päivän Pariisissa. Tuglas ilmoittaa, että *Reigin pappi* on ilmestynyt jo ennen hänen matkaansa, myös *Meren takaa* ja *Ants Raudjalg* olivat melkein valmis ja tulevat ilmestymään pian. Kirjallista ilmastoa Tuglas kommentoi seuraavalla tavalla: ”On hää jälle teises õhkkonnas elada!” Toisenlaisessa ilmapiirissä on hyvää olla! (FR 19.10.1928). Saman vuoden joulukuussa Tuglas lähettää Kallakselle Pariisista Lontooseen viestin ja ilmoittaa yhteystiedoksi: Tartto, kustantamo *Noor-Eesti*. (FR 7.12.1928). Puolestaan 28.10.1928 lähettämässä kortissa Pariisiin Kallas vastaa Tuglasille, että *Sudenmorsianta* juuri painatetaan. (AK 28.10.1928.)

Vuoden 1928 lopussa kirjoitetusta kortista, joka on Noor-Eestin osoitteeseen lähetetty, ilmenee, että henkilökohtaisesti Kallas ja Tuglas eivät tavanneet. (AK 19.12.1928). Kallas kommentoi kirjallisia kiertueita päiväkirjassansa. Hän esitelmöi Stocktonissa, jossa meni hyvin, mutta Middlesbrough'ssa oli vähän yleisöä. (Kallas 1956: 107.)

Vuoden 1929 helmikuussa Tuglas kiittää Kallasta hänen isommasta teoksestansa, jonka nimeä kirjeessä ei sanota. Kirjeesssänsä Kallas (AK 13.2.1929) vastaa Tuglasille: ”Teie kiri ja kaart, niisama *Tähelend* on käes, - suur tänu!” Kirjeenne, korttinne ja myös *Tähdenlento* ovat perillä, kiitos! Tuglas pohtii (FT 4.2.1929) kirjeesssänsä tulevaisuuden suunnitelmia, joiden mukaan *Sudenmorsiamen* voi julkaista *Loomingissa* ja lisää ajatuksen, että kertomus sopisi kahteen numeroon. *Sudenmorsiamen* kääntäminen voisi tapahtua Tuglasin työkiireiden takia vasta seuraavan vuoden kesänä. Kesällä on Tuglasin suunnitelmissaan matkustaa Suomeen ja sinne on hänellä tarkoitus ottaa mukaansa vain käännöstyöt, ei muuta. (FT 4.2.1929).

Kallas (AK 3.4.1919) kirjoittaa Tuglasille, että on kääntänyt Libahundi, joka viittaa vironkieliseen teokseen. Kenen kirjoittamasta Libahundista on kyse, hänen kirjeesssänsä ei selviä, mutta Kallaksen kirjeen perusteella voi päätellä, että hän on työskennellyt aineiston keräämisen kanssa vuosia tai jopa vuosikymmeniä, sillä Kallaksen *Sudenmorsian* ilmestyi vuonna 1928. Melkas (2006) viittaa teoksessaan Laitisen (1998)

tutkimukseen, jossa puolestaan viitataan Kallaksen kirjeeseen Martti Haaviolle ja puhutaan Kallaksen aineistonkeruusta:

”Sudenmorsian ei ole yksityistapauksena historiallinen. Sen lopussa mainittu alaoikeuden istunto kyllä pidettiin Hiidenmaalla ja oli sen tutkittavana mm. pari ihmissutena juossutta noitaa. Olen tarinaa varten tutkinut voinen sanoa kaiken aineiston, mitä on ihmissusiuskomusta koskevaa vir. kirjallisuudessa, myöskin painamattoman, josta prof. Eisen toimitti minulle kopiot, (kansan tarinoita). Paitsi sitä tutkin erityisesti vir. noitaoikeusjuttuja, joita on useissa aikakauskirjoissa ja julkaisuissa, ja annoin kopioita noin kymmenkunnan Keskarhiivista. British Museumista sain veljeni neuvosta erään saks. tiedemiehen viime vuosisadan keskivaiheella kirjoittaman tutkimuksen ihmissusiuskomuksesta, josta sain paljon minulle arvokkaita tietoja, mm. sisälsi se otteita vanhemmista ihmissutta käsittelevistä kirjoituksista.” (Laitinen 1995: 223.)

Melkas (2006) tuo esille Lehtosen tutkimuksen vuodelta 1933, jonka mukaan ihmissusitarinoita on erilaisia. Melkas viittaa myös Venosen ja Karvisen aikaisempaan tutkimukseen sanomalla, että Kallas hyödynsi uskomustarinoita ja muunteli niitä *Sudenmorsiamessa* toisenlaiseksi. (Melkas 2006: 187).

Tuglas kirjoittaa (FT 9.5.1929), että *Looming* ei ilmesty kesä-heinäkuussa. Sen takia Kallaksen teos voi ilmestyä vasta syksyllä, syyskuun tai lokakuun numerossa. Tuglas kirjoittaa Kallakselle, että *Reigin pappi* on Kirjallisuuden Seuran menestyvin teos. *Tähdennon* loppuosan Tuglas luovutti ladontaan ja tämä tulee ilmestymään toukokuussa. Tuglas kirjoittaa vielä, että edellinen [Tähdennon] käännös oli suorastaan kauhea, virheitä täynnä ja kömpelö sekä täynnä germanismeja. Tuglas sanoo muotoilevansa suuremman osan lauseista alusta loppuun uudestaan. Välillä Tuglaksesta tuntuu, että kokonaan uuden käännöksen tekeminen olisi helpompaa kuin vanhan korjaaminen. Tuglas vertailee vanhaa käännöstänsä alkuperäiseen ja tulee siihen tulokseen, että ne eroavat osittain toisistaan. Tuglas tekee johtopäätöksen, jonka mukaan käännöksen eroaminen tulee siitä, että teki käännöksensä käsikirjasta jota Kallas on ennen painatusta muuttanut. Tuglasin mukaan hän on nyt vienyt muutamissa kohdissaan käännöstä enemmän alkuperäisen tekstin suuntaan. Kirjeen lopussa on Tuglasin toivomus: ”Loodan võivat Teile mõne päeva pärast saada oma uue raamatu.” Tuglas toivoo lähettävänsä Kallakselle muutaman päivän päästä hänen uuden kirjansa, jonka nimeä kirjeesssänsä hän ei mainitse. (FT 9.5.1929).

Tuglas (FT 27.6.1929) kirjoittaa: ”Meie lugemikkude koostajad trükivad omavoliliselt terveid novelle (20–30 lk!) ja seaduslikul teel neid takistada ei saa.” Oppikirjojemme tekijät painavat lupaa kysymättä kokonaisia novelleja (20–30 sivua) ja laillisin keinoin heitä ei saa pysäyttää. Tuglasilla on suunnitelmissaan matkustaa Suomeen, mutta minne tarkemmin, hän ei vielä tiedä. Hän lupaa lähettää myöhemmin Kallakselle osoitteensa vaikka Kallas saa *Noor-Eesti*-toimituksen välityksellä postin. Tarkoituksena on jäädä Suomeen muutamaksi kuukaudeksi. Suomessa Tuglasilla on suunnitelmassansa kääntää *Sudenmorsian* loppuun asti, jotta sen voisi syksyllä lähettää Kallakselle tarkistettavaksi. (FT 27.6.1929).

Tuglas (1929) lähettää Suomesta, Keravalta, tarkemmin Syvärannalta Kallakselle kortin Hiidenmaalle Kassariin. Hän ilmoittaa asuvansa Suomessa lehtimiesten kodeissa. Olosuhteet ja maisemat Suomessa ovat Tuglasin mielestensä työskentelyyn erittäin suotuisia. (FT 16.7.1929).

Vuoden 1929 syksy on kiireistä aikaa. Tuglas (FT 8.9.1929) ilmoittaa vain muutamalla rivillä Kallakselle, että *Sudenmorsiamen* kuusi ensimmäistä lukua voivat ilmestyä jo syyskuun numerossa. Koska ladonta alkaa Tuglasin mukaan jo seuraavana päivänä, on mahdotonta lähettää käsikirjoitusta Kallakselle enää tarkastusta varten. Tuglasin mukaan hän pärjasi kääntämisensä kanssa myös sellaisissa kohdissa, joita hän aikaisemmin epäili. Ainoastaan yksi kohta jäi täysin epäselväksi: ”Taivas oli rastaan rinnalla.” Tuglas pyytää Kallakselta tämän ilmaisun selitystä mahdollisimman pian. Siinä tapauksessa kuin Tuglas ei onnistu tämän ilmaisun selitystä nopeasti saamaan, joudutaan se jättämään *Loomingista* pois. (FT 8.9.1929).

Kallas on 1929 vuoden syksynä ollut Helsingissä. Hänen osoitteensa on Vuorikatu 17. Kirjeestä on Hospiz yliviivattu ja sen tilalle on kirjoitettu uusi osoite: London, Estonian Legation. Tuglas on saanut Kallakselta *Sudenmorsiamen* korjausarkit. Välillä on *Loomingin* syyskuun numero ilmestynyt ja siinä on myös osa *Sudenmorsiamen* käännöksestä. Tuglasin mukaan käännös on saanut toisen ilmeen kuten Kallas itse voi nähdä. Prof. Saarestella ei ollut hänen ajanpuutteen takia mahdollista korjata käännöstä, mutta Saareste antoi Tuglasille muutamia hyviä ohjeita. Saaresten ohjeiden mukaan

Tuglas on lukenut itse vanhoja tekstejä ja etsinyt niistä vanhahtavia sanamuotoja päästäkseen lähemmäs Kallaksen alkuperäistä arkaaista tyyliä. Tuglas tuo esille *daimonin*, joka on virolaisessa kirkollisessa kielessä täysin tuntematon sana. Virolaisessa Raamatussa käytetään ”daimon” sijaan sanaa ”kurivaim”. Tuglas esittää Kallakselle, että ehkä täytyy siihen muutamassa kohdassa tyytyä. (FT 14.9.1929).

Kirjeesssänsä (FT 27.11.1929) Tuglas tuntee syyllisyyttä. Hän on sanojensa mukaan ollut täysin ylikuormitettu kaikenlaisilla töillä. Erityisesti Tuglas joutui kiirehtimään Marokon kertomuksensa kanssa, jonka hän sai samana päivänä valmiiksi kun kirjoitti kirjettä Kallakselle. Osa Tuglasin Marokon matkakertomuksesta ilmestyi saman vuoden joulukuun Loomingissa. Tuglas kirjoittaa Kallakselle, että *Sudenmorsian* on ollut jo muutaman viikon ajan valmiina, ainoastaan kannet puuttuvat. Nyt on nekin valmiit ja kirja voi ilmestyä. Tuglas toivoo, että Kallas on lopputulokseen tyytyväinen. Tuglas kommentoi myös käännöksensä lopputulosta sanomalla, että hän on ottanut kaikki Kallaksen huomautukset huomioon. Jos muutamassa kohdassa on jätetty teksti muuttamatta, silloin syy saattaa olla teknistä laatua. Tuglas kirjoittaa, että on tehnyt kolme korrehtuuria, mutta joskus silti voi käydä niin, että tekstiä on vaikeaa perusteellisesti muuttaa. Tuglasin kirjeen loppuun on lisätty huomautus, jonka mukaan kirjan kustantaja ei ole Kirjailijaliitto vaan Noor-Eesti. Tuglas lähettää Kallakselle kirjeensä mukana kustannussopimuksen. Tuglas esittää vielä toiveen, että mahdollisimman monia suomalaisia tulisi lähettää yliopiston vuosipäivien kunniaksi Viroon. Muun muassa V. Koskenniemi on tulossa. (FT 27.11.1929).

Viron kirjakieli on kehittynyt ja kymmenen vuoden päästä Kallas (AK 12.8.1938) palaa kirjeesssänsä Tuglasille *Barbara von Tisenhusenin* (1923) ja *Sudenmorsiamen* (1928) kieleen. Kallas kirjoittaa:

”Saitte vist kätte *Barbara von Tisenhuseni*, – saadan täna nüüd Teile läbivaatamiseks *Hundimõrsja*. Lehitsesin viimast siit ja sealt, aga jõudsin otsusele, et ei oleks otstarbe kohane, kui omalt poolt hakkaksin keelelisi parandusi tegema. See peab ikka jääma Teie hooleks. Teie teate kui väga ma olen seda hinnanud, et mul on olnud õnn Teid oma teoste tõlkijaks saada. Sellepärast tean ka, et Teie mulle pahaks ei pane kui *Hundimõrsja* kohta oma otsekohest arvamust avaldan. Nimelt jäi mulle lehtedes tundmus, et tähelepanu nagu tahes tahtmata pöördub liiga palju keele iseärasustele, nii et teos ise selle all kannatab. -- Olen hiljuti oma valitud (soomekeelne väljaanne) revideerimisel ka mõned liiga silmapaistvad sõnad kõrvaldanud.” (AK 12.8.1938).

Kallas kirjoittaa: ”Luultavasti olette saanut *Barbara von Tisenhusenin*, – nyt lähetän Teille *Sudenmorsiamen* tarkastusta varten. Olen sitä sieltä sun täältä selannut ja tullut päätökseen, että ei ole tarpeellista, kun rupeaisin siihen itse kielellisiä korjauksia tekemään. Tämä tehtävä jääköön Teille. Tiedätte, kuinka korkealle olen käännöstyötänne arvostanut. Olen ollut onnekas, että olen saanut Teidät teosteni kääntäjäksi. Sen takia tiedän, että Te ette suutu kun sanon suoraan mielipiteeni *Sudenmorsiamesta*. Nimittäin minulle jäi lehtiä lukiessaan sellainen kuva, että lukijan huomio kohdistuu väkisin omaperäisiin kielimuotoihin, ja teos kärsii siitä syystä. -- Olen äskettäin valittuja teoksiani (suomenkielinen julkaisu) korjannut ja siitä muutamia liian silmään pistäviä sanoja ja kielellisiä hullunkurisuuksiaan poistanut.” (AK 12.8.1938).

Tuglas lähettää Kallakselle Tartosta (2.2.1930) kortin Marokkoon Marrakeshiin ja kirjoittaa, että sai juuri valmiiksi puolestaan oman Marrakeshin kertomuksensa. Tuglas valittaa, että oli siellä vain muutaman päivän, mutta Tartossa eletään 15 asteen pakkasessa ja hänen ajatuksensa lentävät väkisin taas Menaran ja Mamoumian¹⁶ puistojen suuntaan. (FT 2.2.1930).

Tuglas (30.3.1930; 17.5.1930; 20.6.1930; 7.10.1930) kirjoittaa *Katinka Rabesta* vuonna 1930 lukuisissa kirjeissä ja korteissa. Kirjeessä 30.3.1930 Tuglas kirjoittaa Kallakselle, että hänen tietojensa mukaan Kallas on palannut Marokosta ja sen takia kirjoittaa hänelle Lontooseen. Kyse on *Katinka Raben* käännöksestä. Tuglas mainitsee muistavansa, että Kallaksella on ollut aikomuksena muuttaa *Katinka Raben* alkuperäisversiota. Tuglas kysyy Kallakselta hänen viimeisintä päätöstä sanomalla: ”Mulle on tähtis teada, kuidas sellega nüüd jääb.” Minulle tämä tieto on tärkeää, miten on asian [*Katinka Raben* LV] laita. Tuglasin Pohjois-Aafrikan matkakertomuksensa viimeinen osa ilmestyy piakkoin. (FT 30.3.1930).

Melkaksen (2006) mukaan Kallaksen tuotantoa käännettiin sen ilmestymisen aikana useille kielille. Kallaksen kieltä ja kirjoitustyyliä kritisoitiin suomalaisissa arvosteluissa, mutta ulkomailla Kallas sai osakseen myönteistä huomiota. Ulkomailla herätti huomiota

---

¹⁶ Mamoumia on puisto Marokon Marrakeshissa

erityisesti Kallaksen kielen mystiikka ja hänen taitonsa luoda tunnelmaa. (Melkas 2006: 161).

Kallas kirjoittaa Lontoosta 26.9.1930. Hän on tehnyt jatkuvasti töitä ja saanut valmiiksi uuden kirjansa, joka sisältää kaksi balladia: *Pyhän Joen kosto* ja *Imat ja hänen äitinsä*. Ensimmäinen on Kallaksen mukaansa hieman pitempi tarina kuin toinen. Novellit käännetään Kallaksen mukaan saksaksi ja englanniksi. Kallas esittää Tuglakselle toivomuksensa jonka mukaan hän olisi iloinen, jos Tuglas ne virontaa. Lisäksi Kallas esittää mielipiteensä, jonka mukaan Palts voisi liittää nämä kertomukset *Sudenmorsiamen* kanssa koottuihin teoksiin. (AK 26.9.1930).

Tuglas (FT 7.10.1930) kirjoittaa, että on erittäin surullista kuulla Kallaksen sairaudesta. Tuglas kertoo hänelle omista tulevista suunnitelmistaan sanomalla että hän ei näe mitään esteitä ottaa työn alle uusia [Kallaksen] käännöksiä. Tuglas kertoo vielä, että on kääntänyt välillä Jotunin *Arkielämän*. (FT 7.10.1930). Seuraava Kallakselle kirjoitettu kirje on päivätty 4.1.1931, jossa Tuglas kertoo, että vuoden 1931 loppu on ollut hänellä erittäin kiireinen. Tuglas suosittelee Kallakselle, että hänen koottujen teostensa toisessa osassa voisivat ilmestyä *Lahkuvate laevade linn*, *Lähtevien laivojen kaupunki* ja *Võõras veri*, *Vieras veri*. Tuglas esittää mielipiteensä, jonka mukaan tällaisella ratkaisulla tulisi kirjasta yhtenäisempi. Tuglasi mukaansa Pyhäjõe-kysymys, Kallaksen *Pyhän joen kosto*, on edelleenkin auki. Tuglas väittää, että todennäköisesti sopisi viimeinen *Tisenhusenin* ja *Sudenmorsiamen* kanssa samaan teokseen, mutta siitä syystä, että *Barbara von Tisenhusen* ja *Sudenmorsian* ovat vielä erillisinä teoksina myynnissä, ei ole mahdollista näitä sijoittaa Kallaksen koottujen teostensa kolmanteen osaan. Tuglasin mukaan SKS on täyttämässä 100 vuotta ja he ovat suunnittelemassa sitä varten juhla-albumia. (FT 4.1.1931). Tuglasin muistelmat alkavat sanoilla: ”Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran 100-vuotisjuhlaa vietettiin Helsingin yliopiston juhlasalissa 15. maaliskuuta 1931 ” (Tuglas 1986: 7.) jossa Tuglas piti puheensa.

Tammikuussa 1931 Tuglas ehdottaa Kallakselle hänen koottujen teostensa yhdistämistä. Tuglas esittää mielipiteensä, että yhdistäminen ei voi tapahtua mekaanisesti, vaan novellit tulisi järjestää uuteen järjestykseen. Tuglas kertoo Kallakselle, että hän on

tehnyt Kallaksen novellien järjestämisen kokeiluja, ottaen huomioon näiden historiallisen järjestyksen niin paljon kuin on ollut mahdollista:

Legend noorest Odelest ja pidalitõbisest

Gerdruda Carponai

Lasnamäe valge laev

Üks kõigi eest

Võõras veri

Vana oru surm

Bernhard Riives

Võõras

Rukkipõld

Kogretiik

Koopa kõrv

Üks armastuselugu

Pimedus

Saaremaa Intermezzo I – II

Tuglas kysyy Kallaksen mielipidettä novellien järjestyksestä ja sanoo jatkavansa *Lähtevien laivojen kaupungin* ja *Vieraan veren* korjaamista. (FT 7.1.1931).

Kallas (AK 21.1.1931) vastaa Tuglasille, että hänen kirjeensä oli tullut perille juuri ennen hänen lähtöänsä Hollantiin. Kallas kiittää Tuglasta kaikista järjestelyistä, joita Tuglas on tehnyt. Kallas kertoo mielipiteensä, jonka mukaan jos Tuglas tarkistaa hänen kertomuksensa *Koopa kõrv*, sitten sen voi jättää hänen kokoelmaansa. (AK 21.1.1931).

Kirjeesssänsä, jonka Kallas kirjoitti 18.3.1931, Kallas vertailee Tuglasin ja omia Marokon matkakertomuksiaan. Kallas kertoo suunnittelevansa julkaista *Marokko kirjeldused* suomeksi. Lisäksi Kallas kirjoittaa Tuglasille, että hänen kirjansa ei kykene kilpailemaan Tuglasin teoksen kanssa, joka on erittäin huolellisesti ja perusteellisesti kirjoitettu. Kallas sanoo kirjeensä lopussa, että hänen teoksensa ilmestyy myöhään

keväällä. Hän kirjoittaa lähtevänsä kesällä luonnollisesti Kassariin muutamaksi kuukaudeksi kirjoittamaan. (AK 18.3.1931).

8.3 Kun yhteistyö on katkennut

Sen jälkeen kun Kallaksen ja Tuglasin yhteys on katkennut, Kallas jatkaa päiväkirjojensa ja muistelmiensa kirjoittamista. Kallas muistelee yhdeksän vuotta ennen kuolemaansa Koidulan elämäkerran kirjoittamista teoksessaan *Kolmas saattue. Kanssavaeltajia ja ohikulkijoita* (1947), ja luonnehtii Koidulaa neroksi. Kallas käy uudestaan läpi Koidulan elämäkerran *Tähdenlento* (1915) syntyvaiheita, joista hän keskusteli nuorena kirjeissään Tuglasin kanssa. Kallas korostaa muistelmissaan henkilökohtaisten haastattelujen tärkeyttä ja puhuu keräämänsä aineiston muokkaamisesta taiteelliseksi kokonaisuudeksi ja sanoo silminnäkijöiden kertomukset tärkeämmäksi kuin teorioihin perustuvan sielunerittelyn. Kallas kertoo laatineensa Koidulan elämäkertaa varten lukuisia kyselykaavakkeita hänen hengissä oleville läheisilleen¹⁷ ja sanoo haastatelleensa heitä henkilökohtaisesti. Koidulan tytär Hedvig Michelson esittelee Kallakselle vanhempiansa kirjeenvaihtoa, mutta ei luovuta sitä Kallakselle sen takia, että hän ei osaa lainkaan viroa, eikä tiedä mistä kirjeissä kirjoitetaan. Kallas oli aikaisemmin Michelsonin päätökseen pettynyt ja suhtautui kieltäytymiseen epäluottamuksen ilmaisuna, mutta myöhemmin hän ymmärsi Koidulan tyttären käytöstä. Kallaksen muistelmistaan ilmenee, että Kallas kävi Koidulasta tietoja keräämässä Helsingin lisäksi Pietarissa ja Tallinnassa. Kallaksen muistelmien perusteella hän merkitsi muistiinsa myös Koidulan kotiapulaisensa kertomat turhanpäiväisimmätkin pikkuasiat. Kallas muistelee, että hän yritti Koidulan elämäkertaa varten saada haltuunsa Koidulan kirjeitä. Vaikka ensimmäinen yritys epäonnistui, hän jatkoi haastatteluja ja sai luettavaksi Koidulan siskonsa Eugénien kirjeet ja Koidulan Kreuzwaldin kanssa käymän kirjeenvaihdon. Kallas myöntää, että ilman kirjeaineistoa olisi hänen kirjoittama Koidulan elämäkerta jäänyt puolet pienemmäksi. (Kallas 1947: 10–18).

---

¹⁷ Kallas haastatteli Koidulan tytärtä Hedvig Michelsonia, Koidulan velijään Eugen ja Harry Jannsenia, tohtori Heinrich Rosenthalia sekä Koidulan koulunaikaista luokkakaveria Lilly Suburgia.

Kallas kirjoittaa myös muistiota¹⁸, jonka hän on otsikoinut *Kirjallista toimintaani varten*. Muistion kirjoittaminen on aloitettu Helsingissä vuonna 1950 ja jatkuu Tukholmassa. Kallaksen *Muistio kirjallista toimintaani varten* sisältää hänen tuotantonsa julkaisemiseen ja käännöksiin liittyviä muistiinpanoja: Tammikuussa 1952 Kallas kirjoittaa: ”*Olen itse uudelleen virontanut Talupaja au (Bernhard Riives) näytelmän.*” Lisäksi Kallas on kirjannut ylös kääntäjien nimet ja henkilöt, kenen välityksellä hän on hoitanut kääntämistä. Muistioon on merkattu: Bernhard Riiveksen tanskannokset, virolaiset käännökset, ruotsalaiset käännökset, saksalaiset käännökset:

- 1) *Mare und ihr Sohn*
- 2) *Die Wolf's Braut*
- 3) *Bath-Seba und Ösel*

sekä norjalaiset käännökset, joista on mainittu *Barbara von Tisenhusen*. 25.7.1948 päiväyksen mukaan esperantoksi on käännetty valikoima virolaisaiheisia novelleja.

Aino Kallas on ollut erittäin suosittu Italiassa. Kallas pyytää *Otavaa* italialaisten käännöstensä välittäjäksi. *Otava* ilmoittaa 14.12.1946, että V. Bompiani, Milano tahtoo julkaista italiaksi *The White Shipia*. Lisäksi Kallas on kirjoittanut itselleen muistiin, että *Pastore di Reigistä* on tehty useita painoksia. Kallas merkitsee vuonna 1947 muistiin: ”Suomen Roman lähetystö ilmoittaa, ettei V. Bompianilla enää ole It Pastore di Reigin III ja IV painoksia.” Kallas luettelee muistiinpanoissaan englantilaisia käännöksiä, jotka ovat kaikki loppuun myytyjä:

- The White Ship*
Eros the Slayer
The Wolf's Bride

Kallaksen muistiinpanoista käy ilmi, että Illar Kallas tekee ehdotuksen julkaista nämä teokset uudestaan. Puolestaan kertomuksen ”*Seitsemän neitsyttä*” kääntäminen

---

¹⁸ SKS KIA:n Aino Kallaksen arkisto. Kotelo 4.

englanniksi ei onnistunut. Otavan välityksellä tulee Alex Matsonilta kielteinen vastaus. Muistiinpanojen mukaan Kallaksen virolaisaiheisia novelleja on ilmestynyt unkariksi vuonna 1942. Kallas kirjoittaa, että Barbara von Tisenhusenin unkarinnos on jäänyt Tallinnaan. Teoksesta on yksi kappale Pecsín yliopiston kirjastossa, mutta sitä ei luovuteta. Ranskaksi on käännetty Bath-Seba Saarenmaalla näytelmä. Kallaksella on lista teoksistaan, jotka hänen pitää hankkia itselleen. Virolaisten käännösten joukossa ovat:

Noor-Eesti

Mere tagant III

Seitse

Püha jõe kättemaks

Maroko võlus

Itse asiassa kolme kuukautta kestänyt Marokko-reissu, jonka tuloksena syntyi Kallaksen matkakertomus *Marokon lumossa* (1931), oli Oskar Kallaksen sairausloma. (Kallas 1947: 62.)

9. Loppupäätelmiä

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin kirjailijan kuvaa Aino Kallaksen ja Friedebert Tuglasin kirjeenvaihdon kautta. En ole tutkinut Kallaksen ja Tuglasin tuotannon sisältöä kirjallisuudentutkimuksen käsitteiden avulla vain minun fokukseni oli tutkia kahden henkilön kirjeitä. Tarkastelun kohteena oli kirjailijana toimiminen. Olen tuonut esille historiallisen kontekstin, jossa kirjoitettiin ja ne perusteet jotka tekivät Kallaksesta sekä suomalaisen että virolaisen kirjailijan.

Kallaksen ja Tuglasin kirjeiden yhdistely yhtenäiseksi kirjeenvaihdoksi oli työläs sen takia, että molempien kirjailijoiden kirjeet on tallennettu eri mikrofilmeille. Myös heidän kirjeenvaihdostansa puuttui osia. Kallaksen kirjeitä on säilynyt tähän asti huomattavasti enemmän kuin Tuglasin. Tämän selityksenä ovat Tuglasin pakolaisuudet. Varsinkin vuodelta 1915 ei ole säilynyt yhtään Tuglasin kirjettä,

vaikka Kallaksen kirjeistä voidaan päätellä, että Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihto ei ollut silloin katkennut. Päinvastoin, Kallas lähetti sinä aikana Tuglasille Alanderin nimellä varustettuja kirjeitä, ja kirjoitti hänelle myös Tuglasin entisellä sukunimellä, Michkelsonin nimellä varustettuja kirjeitä ja kortteja. Tuglas kävi pakolaisvuosina salaa Tartossa, mutta kirjeiden valossa hän ei tavannut Kallasta, vaikka viimeinen olisi sitä erityisesti Koidulan elämäkerran kääntämisen takia toivonut. Vuotta 1915 luonnehtii osoitteiden tietämättömyys ja leimojen runsaus korteissa, joka on merkinä postin edelleen lähettämisestä. Kirjeenvaihtoa tarkastelemalla selviää, että vuonna 1915 Kallas kirjoitti Tuglasille yhteensä 10 kirjettä ja korttia, jossa hän käsitteli kirjoittamansa Koidulan elämäkerran kääntämistä ja julkaisemista.

Kokonaisuudessaan Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon tutkimista helpotti tosiasia, että kyseessä olivat kirjailijat. Tuglasin kirjeissä lukee selvästi, mistä kirje on lähetetty ja myös päivämäärä. Myös Kallaksen kirjeisiin on aina merkattu kirjeen kirjoittamisen päivämäärä ja paikka, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Kallaksen kirjeitä lukiessaan hänen käsialastansa oli huomattavasti hankalampaa saada selvää kuin Tuglasin. Kallaksen käsiala hänen kirjeissään vaihtelee hyvin luettavasta erittäin hankalasti luettavaan. Myös kirjoituspaperin laatu oli välillä huono. Varsinkin 1900-luvun alussa kirjoitetuissa Kallaksen kirjeissä edellisen sivun teksti näkyy läpi ja hankaloittaa huomattavasti kirjeen lukemista.

Aino Kallaksen henkilöarkiston tietojen perusteella Kallas kirjoitti elämänsä aikana poikkeuksellisen paljon kirjeitä. Pelkästään Kallaksen saamia kirjeitä on yli sadalta henkilöltä ja hänen kirjoittamia kirjeitä on valtavasti. Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihtoa tutkiessaan nousivat ensisijaisesti esille olosuhteet, jossa kirjoitettiin. Molemmat kirjailijat asuivat elämänsä aikana lukuisissa maissa ja osoitteissa sekä matkustivat paljon. Tästä syystä oli jatkuvasti tarve käyttää välikäsiä ja kirjeitä käsikirjoituksineen toimitettiin eteenpäin.

Tutkimus osoittaa, että Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon perusteella heidän kirjallinen yhteistyönsä on ollut hyvin intensiivistä ja ammattimaista. Kallas kirjoitti tuotantonsa suomeksi ja Tuglas vironsi häntä. Viron kirjailijaliitto perustettiin vuonna

1922. Kirjeistä ilmenee, että vuodesta 1923 lähtien Tuglas kirjoittaa Kallakselle Eesti Kirjanikkude Liidu, Viron Kirjailijaliiton perustaman aikakauslehden *Looming* päätoimittajana. Puolestaan Kallas kirjoittaa Tuglasille Lontoosta kirjeitä Viron suurlähetystön osoitteella varustetulle paperille. Varsinkin edelleenvälitettäväksi tarkoitetut kirjeet Kallas kirjoittaa suomeksi, mutta suoraan Tuglasille osoitetut kirjeet ovat vironkielisiä. Ammattimaista kirjeenvaihtoa ilmentävät Otavan, Postimiehen, Loomingin sekä Noor-Eestin osoitteet, johon kirjeitä lähetetään kuin ei tiedetty toistensa osoitetta.

Tutkimus tuottaa tietoa Kallaksesta kirjailijana ja todistaa, että hän työskentelee koko ikänsä ammattimaisesti. Muistiinpanoissaan ja kirjeissä perheenjäsenille ja ystäville hän erottelee tarkasti kirjallisen toimintansa ja henkilökohtaiset asiansa. Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihtoa Kallaksen päiväkirjojen kanssa rinnakkain lukemalla selviää paremmin, mistä kirjeissä puhutaan, sillä kirjeissä usein ei mainita mistä käsikirjoituksesta on kyse, sillä teoksien nimiä usein ei mainita. Päiväkirjojen avulla selviää myös Kallaksen olinpaikka tiettynä ajankohtana.

Kallas kirjailijakuvaan luonnehtii seikka, että hän piti isänsä suvun juuriaan tärkeinä ja muisteli toistuvasti Julius Krohnin hukkumista. Kallaksen feminismi ei näy hänen kirjeissään Tuglasille millään tavalla. Myös kirjeissä muille henkilöille, kuin Tuglasille Kallas vierastaa naisliikettä ja haluaa esiintyä vain kirjailijana.

Kallaksen ja Tuglasin 33 vuotta kestäneestä kirjeenvaihdosta ilmenee hyvin tiivis kirjallinen yhteistyö, jonka aiheena on jatkuvasti Viro. Sen takia on vaikeaa asettaa Kallasta sen enemmän suomalaiseksi kuin virolaiseksi kirjailijaksi. Tällaiseen päätökseen tulen, sillä Kallas kirjoitti tuotantonsa suomeksi, mutta Kallas antaa selvän vastauksen Olga Liljeblomille, joka kysyi häneltä vuoden 1953 heinäkuussa: ”Viroa, miksi puhutte viroa, tuota rumaa kieltä?” Siihen Kallas vastasi: ”Olga unohtaa, että olen ollut naimisissa virolaisen kanssa, että minulla on ollut neljä virolaista lasta ja että saan kiittää Viroa koko kirjailijatyöstäni.” luonnehtii Kallaksen kirjailijakuvaan parhaiten. (Kallas 1957, 299).

Tutkimukseni osoittaa, että Kallas osasi paljon kieliä. Kielitaitonsa takia aukesivat hänelle erinomaiset mahdollisuudet keskustella ihmisten kanssa ja sitä kautta tulivat tilaisuudet kerätä aineistoa. Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon ja Kallaksen henkilöarkiston materiaalien perusteella Kallas kirjoitti muistiinsa tarkat tiedot, jotka liittyvät hänen kirjalliseen työhönsä. Kallaksen muistio kuvastaa hänen tahtoaan tulla kuuluisaksi kirjailijaksi. Englannin vuosina hän piti kirjallisia esitelmäkiertueita lukuisissa Englannin ja Skotlannin kaupungeissa. , että paikkoja, jossa hän on esiintynyt, on ollut 36. Listalla ovat London, Bristol, Oxford, Nottingham, Birmingham jne. Kallaksen esitelmäkiertueiden lukumäärä yltää pelkästään Englannissa yli sadan, mutta hän tehnyt erillisen listan, missä on käynyt huvimatkoillaan.

Kallaksen (1958: 61) kirjailijapersoonaa luonnehtii hänen päiväkirjamerkintänsä vuodelta 1922, jolloin hän asetti itselleen tavoitteeksi tulla kirjailijana tunnetuksi ja valloittaa Lontoo, mutta Tuglas ei ollut ainoastaan Kallaksen teostensa virontaja, vain huolehti Kallaksen tuotannon julkaisemisesta Virossa kokonaisvaltaisesti. Tuglasilla oli ratkaiseva rooli Kallaksen tuotannon tunnetuksi tekemisessä. Tutkimukseni osoittaa, että Kallas kirjoitti Tuglasille kirjailijana ensimmäisestä kirjeestä lähtien. Puolestaan Tuglasin kirjeet Kallakselle osoittavat, että hän suhtautui Kallakseen hyvin tärkeänä yhteistyökumppanina. Kallaksen ja Tuglasin kirjeenvaihdon lukeminen vaatii jatkuvaa tulkintaa, joka puolestaan edellyttää taustatietojen ymmärtämistä, joka on yksi hermeneuttisen tutkimuksen lähtökohta. Kallaksen kirjallista elämää kuvastavat erittäin osuvasti sanat: *Nulla dies sine lineâ* – ei päivääkään ilman piirtoa.¹⁹

---

¹⁹ A.H. Bergholm kirjoitti vuonna 1897 Aino Krohnille promootiopäivillä pöytäkorttiin nämä sanat, joita Kallas on pitänyt elämänsä johtolankana. (Kallas 1957: 5).

LÄHTEET:

Aineistolähteet

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJALLISUUSARKISTO (SKS KIA Mf 1979: 19, 1979: 20, 1985:6). Aino Kallaksen arkisto.

SKS KIA AINO KALLAKSEN arkisto, kotelo 4.

Kirjallisuuslähteet

BAHTIN, MIHAIL 1979: *Kirjallisuuden ja estetiikan ongelmia*. Suomentaneet Kerttu Kyhälä-Juntunen ja Veikko Airola. Moskova: Kustannusliike Progress.

FOUCAULT, MICHAEL 2005: *Tiedon arkeologia*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

GADAMER, HANS-GEORG 2004: *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.

HYTTINEN, ELSI & KIVILAAKSO, KATRI 2010: Johdanto. – Elsi Hyttinen ja Katri Kivilaakso (toim.), *Lukemattomat sivut. Kirjallisuuden arkistot käytössä* s. 7–18. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KALLAS, AINO 1944: *Löytöretkillä Lontoossa. Kaksitoista vuotta Viron Lontoon Lähetystössä vuosina 1922–1934. Muistelmia Englannista, Amerikasta ja Hollannista*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KALLAS, AINO 1947: *Kolmas saattue. Kanssavaeltajia ja ohikulkijoita*. Muistoja ja muotokuvia. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KALLAS, AINO 1953: *Päiväkirja vuosilta 1907–1915*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KALLAS, AINO 1954: *Päiväkirja vuosilta 1916–1921*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KALLAS, AINO 1955: *Päiväkirja vuosilta 1922–1926*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KALLAS, AINO 1956: *Päiväkirja vuosilta 1927–1931*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KALLAS, AINO 1957: *Vaeltava vieraskirja vuosilta 1946–1956*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KALLAS, AINO 1958: *Suurlinnade udus ja säras. Päevikulehti aastaist 1922–1926*. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv.

KALLAS, AINO 1978: *Elämäni päiväkirjat I 1897–1916*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KALLAS, RIITTA (toim.) 1989: *Kolme naista, kolme kohtaloa. Aino Kallaksen kirjeenavaihtoa Ilona Jalavan ja Helmi Krohnin kanssa vuosina 1914–1955*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KERAVUORI, KIRSI 2011: Itseoppineet ihmiset kirjeenkirjoittajina. Perhekirjeenvaihtoa 1860-luvun saaristosta. – Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *Kirjeet ja historiantutkimus* s. 163–193. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KERAVUORI, KIRSI 2012: *Itseoppineet kirjoittajat, kirjeenvaihdon kulttuuri ja kirjeet egodokumentteina. Tutkimus Janssonin laivuriperheen kirjeenvaihdosta 1860- ja 1870-luvuilla*. Licensiaatintutkielma. Turun yliopiston historian laitos.

KROGERUS, TELLERVO 1988: *Anna-Maria Tallgren. Tutkimus kriitikontyöstä ja sen taustoista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KROHN, JULIUS 1918: *Nuoren ylioppilaan kirjeitä 1850-luvulta*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KROHN, JULIUS 1953: *Suomalaisen kirjallisuuden vaiheet*. Toinen painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KROHN, HELMI 1942: *Isäni Julius Krohn ja hänen sukunsa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

KUISMIN, ANNA 2010: *Ars longa, vita brevis. Anna-Maria Tallgrenin muistojen kirjat 1908*. – Elsi Hyttinen & Katri Kivilaakso (toim.), *Lukemattomat sivut. Kirjallisuuden arkistot käytössä* s. 200–227. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LAITINEN, KAI 1973: *Aino Kallas 1897–1921 Tutkimus hänen tuotantonsa päälinjoista ja taustasta*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

LAITINEN, KAI 1978: *Aino Kallas. Elämäni päiväkirjat I 1897–1916*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

LAITINEN, KAI 1978: *Aino Kallaksen maailma*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

LAITINEN, KAI 1995: *Aino Kallaksen mestarivuodet. Tutkimus hänen tuotantonsa päälinjoista ja taustasta 1922–1956*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

LAITINEN, KAI 1997: *Suomen kirjallisuuden historia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

LASSILA, PERTTI 2003: *Ihanteiden isänmaa. Julius Krohnin romanttinen fennomania ja kirjallisuus*. Helsinki: Yliopistopaino.

LESKELÄ-KÄRKI, MAARIT 2006: *Kirjoittaen maailmassa. Krohnin sisaret ja kirjallinen elämä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LESKELÄ-KÄRKI, MAARIT – MELKAS, KUKKU – HAPULI, RITVA (toim.) 2009: *Aino Kallas. Tulkintoja elämästä ja tuotannosta*. Helsinki: BJT Finland Oy.

LESKELÄ-KÄRKI, MAARIT & MELKAS, KUKKU 2009: Oudot naiset. – Leskelä-Kärki, Maarit – Melkas, Kukku – Hapuli Ritva (toim.), *Aino Kallas. Tulkintoja elämästä ja tuotannosta* s. 11–44. Helsinki: BJT Finland Oy.

MELKAS, KUKKU 2006: *Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

MIKKONEN, KAI 2003: Lukeminen tulkintana. – Alanko, Outi & Käkelä-Puumala, Tiina (toim.), *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä* s. 64–90. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

NIKANDER, ISMO 2005: Dialogin mahdollisuus ja mahdottomuus – Gadamerin ja Derridan ”epätodennäköinen kiistely”. – Jarkko Tontti (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta* s. 241–265. Tampere: Vastapaino.

PEHKONEN, ERKKA 2015: Kirjetutkimuksen etiikka. Yksityistä sota-ajan kirjeenvaihtoa tutkivan eettismetodologiset haasteet. – Marko Tikka, Ilari Taskinen & Seija-Leena Nevala-Nurmi (toim.), *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina* s. 60–73. Tampere: Postimuseo. Tampereen Historiallinen Seura.

SARLIN, A. J. 1926: *Julius Leopold Fredrik Krohn. Hänen elämänsä ja toimintansa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

TASKINEN, ILARI 2015: Sota ajan kirjekulttuuri ja kirjeiden kokemusten tulkinta. – Marko Tikka, Ilari Taskinen & Seija-Leena Nevala-Nurmi (toim.), *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina* s. 12–29. Tampere: Postimuseo. Tampereen Historiallinen Seura.

TONTTI, JARKKO 2005: Johdanto. – Jarkko Tontti (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta* s. 7–9. Tampere: Vastapaino.

TUGLAS, FRIEDEBERT 1986: *Muistelmat vuosilta 1895–1910*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

VARTIAINEN, PEKKA 2002: *Kirjallisuuden länsimaista historiaa. Antiikista modernismiin*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu OY.

VIRTANEN, LIIVIKA 2013: *Aino Kallaksen kirjeet Fr. Tuglakselle*. Kandidaatintutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.

VUORIKURU, SILJA (toim.) 2008: *Aino Kallaksen ja Anna-Maria Tallgrenin kirjeenvaihtoa kolmelta vuosikymmeneltä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Verkkolähteet

<http://krzwlive.kirmus.ee> luettu 2.5.2016

<http://www.nimikot.fi/nimikkoseurat/aino-kallas> luettu 27.4.16